3

DE NOVO IN VNIVERSA CALABRIA TERRÆMOTV

Congeminatus nuncius.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

NEAPOLI, M. DC. XXXVIII.

Typis Franciſci Sauij Typogr. Cur. Archiep.

Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

cendium præferebat: ſed portentoſus erat cometa, ex editiſſima aeris regione, oppidorum, vrbium, prouinciarum ſtragem, paucis poſt annis, veluti cauda tracturus. Fragor ille inter prodigia recenſendus, qui diſſitas quoque regiones exterruit, cœli ſonuit veluti claſſicum, quo toti Neapolitano regno bellum indicebatur. Terræmotus ij, quibus quatuor, vel quinque oppida corruerunt, paruæ velitationes erant, maiorum præluſiones certaminum, & prima quædam tentamenta pugnandi. Pronunciaueram abſolutam planè tragœdiam, ac reductum ſcenæ ſiparium: ſed luctus inſtauratus ex integro, quæque malorum extrema videbantur cadentium, exordia fuere naſcentium. Denique multò acriùs, ac vehementiùs Veſuuiani incendij cineres recaluere. Rem ita contigiſſe, vt ſubijciam, ex auctoribus fide dignis compertum. Dies intercurrebat Martij menſis viceſimus ſeptimus, qui in Sabbatum inciderat nobilem à palmis appellationem ſortitum: ne palmæ ſine cœdibus forent, mox funeſtandum. Hora data iam erat prima ſupra viceſimam, Sole ad occaſum vergente, quaſi luctuoſum ſpectaculum auerſaturo: cum terra repente mota Calabriam tum citeriorem, tum vlteriorem, celeberrimas Neapolitani Regni Prouincias, quà concuſſit, quà diruit: Meſſana Vrbe finitima e damno non exempta, Neapoli non e metu. Nulla mali tam ingentis præſenſio, ante animaduerſo exitio, quàm periculo. Terræmotus nomen vnicum, ſed pernicie multiplex, non vno tenore ſtragem edidit: ſed alicubi ſæuiùs, clementiùs alibi: diuina, credo, dextera moderatrice, & veluti circumducente cladem. Hanc in primis paſſa Conſentia, Calabriæ citerioris caput, altera regij magiſtratus ſedes, vrbs nobilitate ciuium,

& antiquitate percelebris; oſtentans inſignia ſeptem collium; quod in totidem videbatur locata cum oppidorum corona, quodam veluti luſu naturæ Romam paruulam effingere connitentis, duplici flumine Crate, & Buſento vnius Tyberis vices implentibus. Magnificentiùs hic graſſata calamitas. multæ domus dirutæ, quaſſatæ omnes. Duæ caſtri turres planè ſolo æquatæ. Quatuor aſſurgebant muralibus in faſtigio pinnis diſtinctæ, ſiue ad ſpectaculum, ſiue ad munimen. Nunc vna vix ſupereſt. Nam duabus terræ motu deiectis, tertia ſuperiore anno fulmine icta deciderat. Strauere, ſine vllo tormento bellico, turres tres fragores duo, cœli alter, terræ alter, in vnius arcis ruinam cœlo, terraque, quaſi inito fœdere, conſpirantibus. Neque multò minor in palatio regio iactura. Quod olim Proregum Hiſpanorum regia, cum Galli Neapolim obtinerent, nunc nihil admirandum retinet, præter lapidum ſtruem, quaſſoſque parietes: vt damnata videatur ad ſupplicium domus, in qua cæteri damnabantur. Neque aut templa fuere immunia, aut tutiora cœnobia. Turris, Chriſtiano ritu, regia munificentia, ad ingentis tympani loculamentum extructa, Archiepiſcopalis templi ornamentum, ſupra ædem ſacram decubuit, alamque diſiecit. Duo præterea Patrum Franciſcanorum cœnobia corruerunt, vt ne ipſis quidem reorum aſylis vlla fuerit in hac clade ſecuritas. Collegium Societatis Ieſu occupauit ruinam, quam non multò poſt vetuſtas tuliſſet: tribus tamen cubiculis, quæ firmiora erant adhuc ſtantibus, ſed rimoſis. Quod vitium in alijs etiam apparet ædibus: quæ terræmotui ſuperſtites ſolo, parietibus, lacunaribus diffiſſis, per immanes hiatus perſpicuè caſum minantur. Ità in ædificia vr-

Leander Albert. deſcrip. Ital. in 7. regione.

Henric. Bacch. in deſcript. Regni.

Henrich. Bacch. in deſcript. Regni.

bis

Digitized by Google

bis ſæuitum, ſed indultum ciuibus. Habuit hæc ſuum ruina ſpatium ; & terræmotus initio lentior monuit incolas, vt in apertas planities, atque in loca tutiora profugerent. Viginti circiter oppreſsi periere (numerus in tanta eius vrbis celebritate perexiguus) quibus fortaſſe aut ſegnis ætas, aut ægra valetudo pedum celeritatem inhibuit, malo præcurrente remedia. Vni tamen fuga mortem, aut maturauit, aut intulit. Mercator, cum ad officinæ fores neſcio quid negotij perageret, ac terræmotu obſtrepente, in ampliorem ſe plateam quanta maxima poterat celeritate proriperet, in deciduum parietem incidit: ac magnificarum ædium ruinis eliſus ſplendidè occubuit, incolumi tectulo, vnde prodierat. Futurus documento mortalibus, fruſtra nos mortem effugere: quæ, dum relinqui putatur à tergo, obuiam ſe commonſtrat è fronte. Hunc lethi fuga ad lethum impulit: alteri pietas memorandum poſteris exitum dedit. Barbara Teleſia, clari generis fœmina, primo terræ ſtrepitu territa, conuulſæ domus egreſſa limen ſe in tutum eduxerat. Sed mox, vt animum recepit ex metu, mentem ſubijt filius, inter mortis fauces deſertus, cui per ætatulam nec conſilium, nec vires ſuppetebant ad fugam. Hac memoria ſui immemor, per ſaxa, per pericula, per ruinas, eò interrita redijt, vnde pauens profugerat: fortiùs quidquid accidiſſet latura, ſi cum chariſſimo pignore communem vitæ, mortiſque aleam ſubijſſet. Verùm, dum mater puero inconſultiùs conſulit, quàm res poſcebat, improuiſo tecti delapſu in mutuo complexu vterque perijt: ſuffocata etiam prole, quam mulier nondum enixa conceperat. Quatuor ſanè in vnico euentu portenta. Barbaram peremit pietas. Vnius quæſita incolumitas tria capita extinxit. Vni

mors

mors obrigit ante vitam. Huic vterus euaſit in tu-
mulum. In ſcholis etiam, quas vocant pias, tres aut quatuor pueri occubuere, qui inter ipſa ætatis primordia, cum prima legendi rudimenta diſcerent, extrema pati didicerunt: inter elementa Grammaticæ, duriore hauſti elemento. Patres tamen, qui tam pio vacabant operi, omnes integri, illæſique. Conſimilis Dei prouidentia in Patribus noſtræ Societatis eluxit. Nam ij omnes, quorum cubicula conciderunt, foras prodierant: eorum, qui intus aderant, cubicula ſubſtitere. Inter hos ille, qui hoc anno in Archiepiſcopali templo ſumma cum laude concionabatur, cum ad inſequentis diei concionem totus incumberet, terræmotu ab ea cura diuulſus, aliò cœpit cogitationem, ac pedem auertere. Mirum dictu. quacunque ille gradum feciſſet, illico parietes, tecta, ſchalæ relictæ a tergo ruebant; quaſi tantummodò expectaretur ad horum ruinam aliena incolumitas. Diceres continuiſſe ſe illa tantiſper, ac veluti timuiſſe ne læderent. Magiſter ex ijs vnus, qui Grammaticam in eo collegio docebant, terræmotu exaudito, diſcipulos præiuit ad fugam. Interuallum datum, vt omnes pedem efferrent. Cum ad ianuam accurrerent, ædificij pars ante fugientium oculos corruens fores obſtruxit. Territi regredi, ac referre curſum vnde diffugerant. Sed inter eundum, ex altera parte, primò ſuperſtans cubiculum, mox etiam ſchola vacua cecidit. Occluſo vndique exitu, nullus iam ſupererat transfugio locus; perdurante adhuc terræmotu, atque identidem ingraueſcente: ita vt conſiſtere non poſſent, progredi non auderent. His vndique circumſepti periculis, dum ex omni parte fugam adornant, ex omni etiam ruinarum obiectu intercluduntur, animaduer-

Digitized by Google

tit magiſter ſubiacentem ſchalæ adhuc integræ anguſtiſſimum fornicem: qui, ſubmiſſis ingredientium ceruicibus, quatuor aut quinque vix caperet. Eo ipſe ſe celerrimè contulit: quodque incredibile videbatur, viginti diſcipulos (nam fortè cæteros ad ſuum quemque pagum dimiſerat) in eundem angulum ſibi hęrentes intruſit. Tectis hinc, inde, alijs ruentibus, alijs nutantibus, & iam iam incumbentibus ad ruinam, mentis inopes pueri flere, conclamare, magiſtri opem depoſcere, congeminatis his vocibus, perimus, pater, perimus. Iam excitatus colliſione, caſuque lapidum puluis vſum oculorum abſtulerat; nec quà euadi poſſet vlla ex parte apparebat: cum fortè audita vox magiſtri alterius eum, qui deliteſcebat, quaſi extinctum flebiliter appellantis. Ille in circumfuſa caligine eò gradum direxit, vndè ſonus accipiebatur: ac per aggeſtos obices, & ſaxa vndique collabentia, non tam ambulando, quàm reptando, tandem ad plateam erupit, puluerulentus, ac ſemiuiuus. Mox ſequaces pueros voce, manu, ope eodem perduxit integros, ſoſpiteſque: ne vno quidem vel mutilato, vel læſo. Hæc ita narraui, vt ab eodem accepi, minutiùs quidem, quia vera, & comperta: Dei numine non parum prodente ſe vel in paruis. Non minor in alterius incolumitate admiratio. Nam, dum Philoſophiæ magiſtro, & ſchola corruit, & cubiculum, ipſe vtrique calamitati ſubducitur. Enimuerò mane diſcipuli vacationem à veſpertina lectione popoſcerant, magiſter annuerat: idque præter morem, non ſine diuino nutu. Quippe gymnaſium eo temporis articulo cecidit, quo nemo elabi potuiſſet; ſchalis etiam, quà effugiendum fuerat, repente diffractis. Ità ille, dum ſuo ſe, ac diſcipulorum otio indulſiſſe putauerat,

uerat, indulſerat vitæ; vacaturus à labore, vt vacaret à funere. Idem inopinatè accitus ad templum, paulò poſt delapſo cubiculo, vndè diſceſſerat, lethum felicius effugit ignarus, quàm ſi prænoſſet. Cæterùm cordatè hic, cum ad ruinoſi templi fores terræmotus initia præſenſiſſet, nihil moratus ad plateam euaſit: vbi multos reperit lymphatis ſimiles, & iam conſternatos in fugam: qui, ſacerdote conſpecto, noxarum ſolutionem lamentabili voce, nec ſine lachrymis, petiere. Ille alienæ magis memor ſalutis, quàm ſuæ, à ſingulis culpâ raptim audita (quod in rebus extremis licet) ſingulos etiam ocyſſimè ab omnibus expiauit. Ita breuiſſimo temporis ſpatio centum circiter confeſſiones excepit. Quod alij Patres inter fugam pariter præſtitere: quaſi Parthorum more fugiendo bellarent. Profectò vnus terræ tremor cunctis tremorem incuſſerat: atque inter alliſiones lapidum, corda ſaxea ſcindebantur. Augebat terrorem horribilis ex imo boatus, ſubinde quidem atrocior, ſed vno ductus ſpiritu per quadrantem (tamdiu enim prima hæc terræ iactatio tenuit:) tempus tantæ ſtragi perbreue, vni terræmotui longiſſimum. Ingerebantur oculis puluereæ è ruinis elatæ nubes, quæ ſereno cęlo, diem obtexerant: ità vt non iuuare, non videre quemquam liceret. quod in immani alio terręmotu, ſub Traiani imperio, contigiſſe teſtatur Dio. Exaudiebantur diſſonę voces hinc expectare, hinc ire iubentium, & fugientes ipſa quoque feſtinatio morabatur. Feriebat etiam aures ędium vndequaque cadentium fragor, qui terręmotui adſtrepebat: & puerorum vagitus, eiulatus mulierum, virorum clamor timoris index, ac doloris omnia latè loca compleuerat. Sed breui fuga ciuium ſolitudinem vrbi fecit. Itum eſt ad campos, *Dio in Traiano.*

 extra

Digitized by Google

extra pomœrium, prope vrbęm: ibique pernoctatum ſub dio: vt cœlum ſpectare cogerentur, quos tellus expulerat. Planitiem, ad quam quaſi dato ſigno aduolauere, Paradiſum vocitant: magnifica ſanè appellatione, & ea ipſa ciues alliciente; vt eò ſe reciperent à gehennę terroribus, quos in vrbę reliquerant. Enimuerò Paradiſi tunc ſimulachrum quoddam exhibuit, cum nihil ibi niſi preces, imploratio numinis, ſcelerum deteſtatio, ſuſpiria, lachrymæ, Chriſtianæ deliciæ. Nam cum eò ciues, vt dictum eſt, ac Societatis Patres vndique confluxiſſent, à viceſima prima hora ad noctem vſque dimidiam noxis confeſſione eluendis vacatum. Profectò nox illa diuinæ plus lucis attulit, quàm multi Soles. Campus in templum mutatus, quando templa iam in campos abierant. Illud etiam ſcitu dignum, quod cum ſummi iuxta, atque imi, pueri, ſenes, mulieres, viri terræ damna metuerent, cœli iniurijs paterent, lignea veluti tentoriola (Barracchas appellant) mira celeritate ſtruxere; delecto à viris primoribus loco noſtris Patribus propinquiore, quò promptius eſſet ad confeſſionem perfugium. Crederes omnes ad militiam adſcitos, caſtra ibi metatos, bellum inferis indixiſſe. Neque, ſiquis obfirmatior fuiſſet in ſcelere, excitamenta ea nocte defuere ad pietatem. Viginti quatuor terræmotus identidem numerati, quaſi ferali ſonitu diem iræ furiales horæ diſtinguerent. Ita nox inter terræ fremitus, pauoremque mortalium tranſacta lamentis, clamoribus, precibus. Vt illuxit, ſtragem dies oſtendit, quam nox, vmbræq; celauerant. Commouit omnium animos miſerabilis patriæ vrbis aſpectus, in qua viduata iam ciuibus nihil aſpicerent, præter fragmina lapidum, & dirutas, aut ſemirutas ædium

po-

potiùs vmbras, quàm ædes : Iacebant alta palatia: & tot ſeculorum labores vnus dies pœne momento conſumpſerat. Ne hora quidem interfuit inter vrbem celeberrimam, & nullam. Ita non hominum ſolùm, ſed vrbium quoque funera deſtinantur. Nunc quando, quæ ſuperſunt domus ruinarum nunciæ, rimarum plenæ, vacuæ adhuc ſunt, & inhoſpitales, vrbem ciues, ad opportuniorem ſitum traducere, ac denuo extruere meditabantur, reuicturam fortaſſe viuaciùs ex interitu. Iam dominicus ille dies affulſerat, qui Chriſti triumpho, & ſacrarum diſtributione palmarum Chriſtianis ſolet eſſe lætiſſimus. Sed quis feſtiuè palmas potuiſſet accipere, victoriæ inſignia, inter tot magnas iacturas, & maiora pericula. Tamen depoſcente populo, annuente Archiepiſcopo, ara noſtrum prope tentorium confeſtim erecta: ibique non eo ſolùm, ſed cæteris quoque hebdomadæ ſanctioris diebus ſacra rite peracta: pompa quidem, vt ferebat neceſſitas, incultiore; ſed inter Chriſti Domini inferias, ad lachrimas, luctumque cultiſſima. Nonnuquam ſacri maiore pietatis ſenſu traducti dies. Supplicationes & frequentiùs obitæ, & ardentiùs. Emicuit in hoc Patrum Cappuccinorum ardor, agmen ducentium, & ſe loris acerrimè verberantium, cruentato tergo, quaſi firmum cum Deo fœdus eo ſanguine ſanciretur. Sequebantur puellæ deiectis oculis, laceris genis, effuſo capillamento, veluti crinium ſoluta lege, qua nectebantur, vt necterent. Excipiebat has turba mulierum: quarum aliæ pugnis ora tundebant, lamentabili edito ſonitu, quo præficæ mortuos deflere ſolent: aliæ etiam, robore pluſquam fœmineo, ſpinis, clauis, cultris ſe aſperrimè lancinabant. Nec viri deerant, qui aculeatis ſe flagris diſcruciarent, par-

tim ſaccis induti, partim reſperſi cinere; ſupplicia de ſe ipſi ſumpturi, quæ Numinis ira depoſceret. Antiquam eò ab Aſſyrijs traductam Niniuen credidiſſes, ad ſaluberrimas lachrymas non Ionæ, ſed terræ clamoribus excitatam. Hæc non modò inter luctuoſæ hebdomadæ tenebras, ſed in luce etiam Paſchatis ſpectacula exhibita: vt vel ipſum lætitiæ diem tanta calamitas funeſtaret. Acceſſerat ad doloris cumulum fames, diriſſima inopum carnificina. Nam ex vicinis oppidis plurimi, qui bonorum omnium iacturam fecerant, confugere coacti ad vrbem, ſeu veriùs ad campos, ad quos aſportata vrbs videbatur. His, religioſorum Patrum induſtria, ditiorum liberalitate, commeatus ad victum ſuppeditati: ne conficeret incolumitas, quibus ruinæ pepercerant. Hæc ferme mihi de vrbe Conſentia luculentiſſimi teſtes, qui interfuere narrarunt. Sed neſcio quo pacto terræmotus in vrbe quodammodò ſe geſſit vrbaniùs, latium magis exitio, quàm hominum: in oppida vires totas, ac furorem effudit. Nam Conſentiæ terræmotus principio mitior per interualla deſæuijt, vniuerſam ſtragem triplici ſuccuſſione partitus: in locis verò finitimis caſtella, tunc deſiere, cùm cœpit. An quia in his minùs firma ædificia primus terræ aſſultus deiecit? An quia, Conſentia ad montis radices locata, oppida editiorem partem occupant collium, prona magis ad præcipitium, & caſum. Quidquid id fuerit, Altilia, Belſitum, Aprilianum, Figlinum, Mottæ duæ, Domnici duo, S. Petrus, S. Stephanus, S. Hippolitus, S. Benedictus, Cellaria, Pedacium, Petra ficta, Spezzanum duplex, Mangonum, Paternum, Zompanum, Carpenzanum, Roblanum citiùs periere, quàm narro. Spatium, quod ſatis fuit ruinæ, pœnè commemorationi

non ſufficit. Cęteri vrbis pagi, qui octoginta quinque in iiſdem collibus numerabantur, magna ex parte diruti: tantummodò non deleti. Ingens in his mortalium ſtrages, malo velociore quàm fuga. In oppido Roblano, quod olim Caroli V. hoſpitio, nunc multitudine incolarum pœnè vrbem æmulabatur, cui ſuberat, viginti ſupra octingentos extincti, ſaucij octoginta. Inter hos Epiſcopi Vmbriaticenſis ex fratre nepos, parente, duobus fratribus, conſanguineis plurimis, maiore bonorum parte deperdita, ſuperſtes tantùm ad lachrymas. Multi in ædibus ſacris enectì repetere ibidem lethum, ac tumulum: quaſi pompam inferiarum ferente, non expectante fato. Eadem pœne vaſtitas ad alias eiuſdem prouinciæ vrbes, & oppida latiùs peruagata. Terinæ altera pars deiecta, altera intacta: aduerſa, & proſpera velut ex æquo partiente fortuna. Iniquiorem illa præbuiſſet ſe ciuibus, ſi cum terræmotum effugerent, in incendium incurriſſent. Nam domicilia in campo è tabulatis conflata, ignis fortuitò indeptus magna ex parte combuſſit; ne lignea vrbs felicior foret, quàm ſaxea. Pulueri etiam tormentario applicitus, e ſclopis contra latronum impetum inſtructis, æneam glandium tempeſtatem excuſſit: memorabili edita pugna, nullo milite, nullo hoſte. Terinenſes opportuna ſibi fuga conſuluerunt, modò terræ profugi, modò flammæ. Murgantia plenius cladem accepit planè conſtrata ſolo, maxima cum internecione ciuium. Illæſo quidem Epiſcopo, ſed ad tantam egeſtatem redacto, vt tres tantùm muli ſupereſſent. quos ad Archiepiſcopum Conſentinum miſit, teſtes inopiæ, & ſolitudinis: cum, & pecunia deeſſet, & ciues. Beſidijs clades leuior intactis incolis: domus tamen quatefactæ habitatores reſpuunt.

Terina ex Ortelio, nūc Mantia.

Murgantia, nunc Martorano ex Bario.

Beſidie nunc Biſignano ex Ortelio.

Mitiùs

Pa yços, nunc Paula, ex Barrio.

Mitiùs actum cum Patyco, vbi exceptis pauculis, ſtetere tecta. Marchionis palatio minæ inteptatæ potiùs, quàm ruinæ. Duriſſimè omnium cum Sciliano, vbi cenſa incolarum capita ſupra quinque millia, cum laribus partim oppreſſa, partim abſorpta, in immanem terra ſubito dehiſcente voraginem. Euaſit cum pauciſſimis regius gubernator. Qui, cum fortè ſpatiatum iſſet ad campos, iamque aures, animumque percelleret terræmotus, retorſit illico ad oppidum oculos: neque oppidum vidit, neque templum, neque tectum ex ijs, quæ mille, & eo ampliùs, denſatis circumfuſa faſtigijs paulò ante ſuſpexerat. Vitam gratulatus ipſe ſibi, ſubditis, ac ditione deleta, vt vacuum gubernandi ſe ſenſit munere, præceps fugam corripuit, per agros, per ſaltus, per vias, per auia: tota ea nocte errabundus; donec à locorum peritis Conſentiam deductus eſt, vrbis infortunio pagi exitium ſolaturus. Ne plura in re tam lugubri, varia alijs eiuſdem prouinciæ vrbibus, oppidis, pagis fortuna fuit. Ruſcianum, Blanda, Thurium, Rende perſtricta leuiter. Sypheum, nouam Pandoſiam ad antiquæ veſtigia excitatam, Rouitum, Citrarum, Laum, Platicum, Cletam denique olim ſedem Amazonum, Cletæ Reginæ domicilio celebrem, caſtellum nunc obſcuri nominis, clades afflixit ex parte. Caſtilio maritima, Roſa, Luzzum, S. Lucidus, Nuceria, Grimaldum ita penitus conſternata, vt non tam deiecta crederes, quàm eraſa. In his æquauere ruinas funera. Nulla tamen res magis ſaluti fuit, quàm in terræ procella cœli ſerenitas. Hæc multos ex vrbibus, oppidiſque ad ſuburbia, ac villas allexerat: quò colonos omnes ferialis dici minimè feriatus labor impulerat. Campis tamen clades impar, par metus. Turbatum quoque, ac trepidatum

Blanda, nunc Beluedere ex Ortelio.

Thurium, nunc Terranoua ex Sdem.

Syphaeum nunc Caſtrouillari ex Mazzella.

Cleta, nũc Petramala ex Barrio.

De Regina Cleta Lycophron apud Ortelium.

datum in agris . Conſpexere , qui aderant, herbas repente, arbores, ſyluas integras circumduci; quaſi iam ex his extructa nauigia marinis fluctibus æſtuarent. Turres, quæ ruralibus caſis impoſitæ, atque inter plantas, per interualla , dubium an conſitæ , an conditæ , colles mira varietate diſtinxerant, ita funditus cecidere , vt ne veſtigium quidem extet poſteris indicaturum , vnde turres aſſurgerent. Terra quippe non diducta in latera , ſed rectà ſurſum , deorſum aſſiliebat , ita ædificia conuellens, vt in ſe ipſa ſubſiderent. Quocirca , ſub terræ motus initia, quidam Conſentiæ e noſtri Collegij feneſtra, herbas vidit, & arbores ſubſultantes , quaſi choreas ſaltibus agerent , fauſtum ad ſpeciem exordium in funeſtiſsimam tragœdiam deſiturum . Montis etiam eidem Conſentiæ impoſiti , quem veterem appellant, faſtigium magno fragore deſilijt, quaſi extremi iudicij imminente die illorum vota audirentur , qui dicerent *montibus , cadite ſuper nos, & collibus operite nos* . Tam ingens in campis clades ruſticos, cæteroſque, qui ruſticatum ierant, ad fugam impulit. Per ſyluas, per vepreta , per rupes ſe dedere præcipites, quaſi prędonum manus vrgeret à tergo . Vt deuentum non iam ad vrbes, & oppida, ſed ad reliquias vmbraticas oppidorum, atque vrbium, lapidum tumuli commonſtrauere cladem . Tum verò, metu in miſericordiam verſo, ſublatus ad cœlum clamor lares, patriam, parentes, liberos, coniuges lamentantium: quo gemitu alliſi denuò colles, ac iuga montium reſonabant. Tum ad effodiendas ruinas incubuere. Quiſque architectum, quiſque fabrum murarium, quiſque manipulum agebat. Nulli vnquam vſui opportuniùs vomer adhibitus, quem coloni ex agris retulerant . Refoſſa humo, multorum corpora educta,

Lucę 13.

adeo

Digitized by Google

adeo lacera, vt vix vlla priſtinę formæ imago appareret, nihilo ſecius ac paſſa lanienam ab hoſte. Alia modicè eliſa, oris habitu poſt récens fatum, inter vitam, ac mortem ancipiti. Calentibus adhuc membris relictus in vultu ſtupor, & quidam acer ad aſſurgendum conatus, ſed irritus. Extracti nonnulli ſpirantes, inter ſupremos ſingultus, luce recepta, quam mox amitterent, vt paruo interuallo bis perirent. His non auxilium allatum, ſed ſolatium; ad hoc vnum elatis, vt mox iterum efferrentur. Non paucis etiam tempeſtiuè ſubuentum, quos ruinę non tam obtriuerant, quàm obtexerāt. Hi refecti ſuperuixere periculo, plerique aliqua corporis parte mutilati, pauci integri. Nec dubium quin alij quoque euaſiſſent, niſi terrę reciprocante motu, cum non tecta, ſed ipſæ ruinę iam ruerent, & ſaxa hærentes in lubrico, ac ſubeuntes opprimerent, miſericordia rurſus in metum verſa, a cœpto opere abſtinuiſſent: alieno exitio, quid ſibi timendum foret, admoniti. Illorum ſanè miſeranda conditio, qui tunc omni ope deſerti, nec ſubita morte defuncti, aliquandiu inter ruinas vixere, vt eò atrociùs interirent, quò lentiùs. Quænam porrò mens illis fuit, cum mole lapidum obruti, nec extincti, in terræ viſceribus tumulati ante fatum, nocte oculis circumfuſa, nec liberè inter anguſtias meante ſpiritu, ſuſque, deque, & a latere circumſepti, neque aditum haberent, quo ſibi opem ferrent, nec quo depoſcerent? In ea rerum alea conſtituti, vt fame tandem, mœrore, pœdore, ærumnis omnibus enecandi, lethi quodam veluti ſtillicidio, nec diu viuere poſſent, nec citò mori. Hos non ante cupido ſalutis inceſſit, quàm deſperatio: nec priùs animi defecere, quàm vires. De Sciliano iam euerſo accepimus, flebiles auditos e ſolo

gemi-

gemitus,voceſque confuſas, facili coniectura ab oppreſſis imploratam opem ſuperſtitum. Sed planè incaſſum, quod obtecta voragine, abſorptis ædibus, paucorum labori tam altè obductæ moles obſiſterent. Admirabile id, quod ab oculato teſte accepi, repertam prope Nicaſtra, inter ruinarum monimenta, mulierem, dubium an metu exanimatam, an fame: infantulum verò in eiuſdem vlnis viuum, appreſſis labellis ad vbera, & hauſto vitæ pabulo è mortua. Incredibile id meritò videri poſſet, niſi recentiſſimo exemplo atteſtaretur antiquitas. Nam poſt ingentem Anthiochiæ terræmotum ſub Traiano, *neminem*, inquit Dio, *viuum inuenire potuerunt, præter puerum, qui matris mortuæ ſugebat vbera*. Aliam præterea refert ſeruatam, quæ ſuo ſe lacte pauerat, ipſa ſibi nutrix, & infans. Traditur quoque de alijs in caſu conſimili, inciſa dentibus vena, aliquandiu ſuo ſe ſanguine ſuſtentaſſe: cum reſorberent, quem fuderant. Quæ nunc tragica tot hominum millibus euenerint, quorum plurimi nec repente extincti, nec diſcrimini opportunè ſubducti, Deus profectò nouit: nos ſilentio inuoluere cogimur, quæ tenebris inuoluta cogitare horret animus, refugit calamus ſcribere. Illud tamen præterire non poſſum commemoratione digniſſimum, quod ex ijs vmbris flammæ maleficio veriùs, quàm beneficio euaſit in lucem. Quidam, ruente æde ſacra, trabibus fortè ſuperſtantibus, in fornicato aliquo intercolumnio incolumis ſeruabatur. Sed profectò iudicia Dei abyſſus multa. Nam cum ij, qui lapidum aggeres perſcrutabantur, cadauera, quæ commodè poſſent, efferrent, reliqua concremarent, ne eo halitu, e motu terræ lues aeri gigneretur, tabulata, ac ſtramenta igne concepto, & flamma latè fuſa, ſedem cor-

Dio in Traiano.

ripuere, cum qua is ea iactatione deſederat. Infelix incendio abſumptus: & quodammodo ſibimet aduerſante natura, quem terra demerſerat, ignis extinxit. Miſeram ſane conditionẽ mortalium, quibus ad vitam vnus; mille ad lethum aditus patent. Huic, de quo diximus, ignis exitio, alteri aqua ſaluti fuit. Ferunt paſtorem, patefacta eo terræmotu voragine, illico voratum cum grege: ſed cum eodem tempore, (fidem liberent, qui oppignerarunt: equidem plura tranſcribo, quàm aſſero) torrentem ex hiatu terra ſummitteret, eodem impetu reductum ad auras cum pecore, quod terra rapuit, aqua reddidit, aer recepit. Ita ille ſemel terræmotu, denuo inundatione iactatus, duplici infortunio felix, planè perierat, niſi bis perijſſet. Conſimile de Garzia Toleto Neapolitanæ arcis præfecto a maioribus noſtris accepimus. quem aliquando claſſe vectum prior vnda e puppi ad mare proripuit: poſterior e mari ad puppim reduxit, ex congeminata ſæuitia incolumem. Ita in non diſpari euentu de duplicato veneno, quod vim prioris inhibuit, Auſonius ſic lepidè cecinit.

Auſonius in Epigr.

Et, cum fata volunt, bina venena iuuant.

Neque in terræmotibus inſolens, nouas aquarum erumpere ſcaturigines. Nam in monte Coryco, poſt terræ concuſſum, nouas fontium exilijſſe ſcatebras, Theophraſtus teſtatur. Quod etiam in bello Mithridatico prope Apameam Phrygiæ vrbem eueniſſe traditur. Nunc quoque hunc terræmotum ſequutos, nouos extitiſſe amnes prope Lametiam, incertus rumor vulgauerat, omnia in maius tollente fama. Sed facilè idem fluuius ruinarum obicibus aliò deriuatus, noui ſpeciem præbuit. Iam locus admonet, vt a citeriore ad vlteriorem Calabriam gradum tandem hæc narratio

Theophraſtus.

Conimbr. in Met. tr. 11.c.8.

tio faciat. Huius caput Catacium, altera magiſtratus regij ſedes, vrbs & celebritate ciuium, & quod Gallorum obſidionem pœne ſola diſpulerit, fideliſſimæ appellatione pernobilis. terræmotibus plerumque obnoxia, ac ſępiùs hoc defuncta periculo: nunc grauem in ędibus paſſa perniciem, leuem in ciuibus. Quinque tantùm ex hoc terrę aſſultu capita deſiderantur. Inter quæ Ioannes Dominicus Bulotta, olim Romę canonicus, tum Epiſcopo Catacenſi a ſecretis, poſtremò Epiſcopi S. Marci Vicarius, qui longo morbo vexatus Catacium redijt: vt cœli clementiam captaret, terrę ſęuitiem expertus. Nam ab Epiſcopo comiter exceptus hoſpitio, ac priſtinæ valetudini redditus, cum in æde maxima quadraginta horarum in poſterum diem apparatui piè operam daret, ad primos terræ ſuccuſſus, ac murmura, illico in fugam effuſus, in parietem ruentem incurrit: quo oppreſſus interijt; ſoſpitibus ijs, qui ſteterant. Ita nihil illi magis exitio fuit, quàm cupido ſalutis, nouo experimento teſtatus perſæpe euenire mortalibus, vt mortem arceſſant, dum arcent. Par domus Epiſcopalis, templique calamitas. Nam aula, anterius cubiculum, ſacellum, funditus corruerunt: & quidem tum domeſticis, tum hoſpitibus vacua, ſiue caſu, ſiue conſilio: lapillis fortaſſe, vt fit, deciduis ruinæ prænuncijs, ac præmonentibus fugam. Epiſcopus in interiori cubiculo cum noſtræ Societatis patre, ac duobus alijs negotia pertractabat. Hi duo deſiliere. Epiſcopus cum patre ſubſtitit: vtque id ſibi mutuo præſtitere, quod in rebus extremis ſolet, rei exitum opperiri decernunt, quà ſe clades inferret, quà vitaretur incerti. Cæterùm multæ domus proſtratæ, concuſſæ reliquæ: adeo vt hic quoque, vacuis tectis, ligneas in campis ædiculas effinxerit ingenioſa

neceſſitas:aliò veluti vrbe traducta,& Scytharum more, verſatili. Adhuc poſt duos fere menſes elapſos, dum hæc ſcribo, degunt plerique extra lares, alij extra vrbem, ante patriæ aſpectum velut exilio mulctati. Hic quoque ſupplicationes decretæ, quemadmodum de Conſentia diximus: itumque ad lachrymas, ad precationes, ad vota; cum noui ſemper per interualla terræmotus infremerent. Sed quoniam his malis Catacenſes aſſuetudine prope obcalluerant, terræmotus poſt viginti dies inſtauratus atrocior, ciues ad commune conſilium impulit, vt faſtigiata demoliti palatia, humiliora tecta conſtruerent. Quando nimis elata fulmini obnoxia, non cæli ſolùm, ſed terræ quoque motibus ſubiacent. Maior in reliqua prouincia ſtrages, quàm vt apud exteros repertura ſit fidem. Inter prodigioſas fabulas poſteri recenſebunt, quę ſeriem nobis texunt hiſtoriæ. Magna vrbium, atque oppidorum pars diruta. Nicaſtrum, quod paulò ante in Calabria oſtentabatur, nunc vbi fuerit, quæritur. Hæc vrbs funditus euerſa cum ciuibus exitum habuit, vbique terrarum, publico luctu, deflendum. Intererant in Franciſcanorum templo horarijs precibus mulieres promiſcuè, ac viri fermè ſexcenti, muſicos inter concentus: cum reſonante longè aliter terra, templum, turres, tecta, muri, vrbs denique tota corruit; primò exiliens, tum decumbens, demum in ſe ſepulta. Conſepulta magna pars ciuium. tria millia perhibent. Non plura in bello funera, cum magna clades infligitur. Vicos etiam, ac finitima vrbi oppida idem turbo corripuit. Perlegi quaſdam eorum epiſtolas, qui diuino beneficio euaſere; vnus ſub feneſtræ, alter ſub portæ fornice, tertius capite in foramen ingeſto: omnes, reliquo collabente ædificio. Quidam præterea,

Nicaſtrū Mangino, Nicaſtra aliis, Numiſtro Ortelio.

rea, cum per aream ambularet arci ſubiectam, hancque ſuſpiceret pronam iam, ac præcipitem, pueris duobus, qui fortè tum ſuberant, arreptis in brachia, tantum planè ſpatij habuit ad ſuffugium, quantum moræ datum eſt ad ruinam: & ne ſaxorum fragminibus pateret, occuluit ſe, pueroſque ſub ſaxo: triplici corona ciuica dignus, quod præter ſe, duos quoque ciues ſeruauerit. Epiſcopus, quaſi nutu diuino præſagiret euentum, animi cauſa egreſſus ad prædium, dum voluptati deſeruire videbatur, ſuo capiti conſulebat; nunquam vtiliùs, quàm in hoc otio negotioſus. Prærepti quoque ab exitio alij, qui per agros, & campos diuagabantur, feliciter extorres a patria. Hi ferali accepto ſonitu, cladis infeliciſſimæ nuncio, acceſſere protinus ad muros: neque muros, neque vrbem repe-rere, quam florentem, intactamque reliquerant. Obiecere ſe aceruí lapidum, & confuſa quædam rerum congeries, ſimulachra vrbis, quæ fuerat. Obortæ omnibus lachrymæ, obuerſante ante oculos repentino patriæ excidio, inter tot ciuium, qui ſupererant, damna; qui obierant, funera. Querebantur calamitates alijs per interualla, ac minutatim accidere: ſibi amicos, affines, parentes, natos, coniuges, lares, ſuppellectilem, patriam vnico momento ſublata. Integram ijs collachrymationem deberi, quando nihil reſtet amittendum, quod defleant. Nullum iam ſupereſſe ſolatium. Ne cadauera quidem extare, quibus iuſta perſoluant. Ergo non metu, non periculo territi, obmurmurante adhuc tellure, irrupere in ruinas. Sed, dum vita functos quæritant, incurrunt in viuos. Accipiebantur ex cœco tenuiſſimæ voces veluti lamentantium. Quamobrem ſollicita ſonos aure captare: & ſicubi gemitus audiretur, illic ſolum ferro pro-

ſcin-

ſcindere, quaſi ſuos vlturi pœnas cœdis a terra depo-ſcerent, quæ patrauerat. Pars opus vrget imperio, pars conſilio, pars ligone. Tandem, perruptis obicibus, ad caueas factus eſt aditus. Pauci ad auras extracti ſemimortui, qui tumulati fuerant ſemiuiui. Duo præterea inde traduntur non prætereunda ſilentio, ſed poſterorum memoriæ conſignanda. Alterum, in ipſis ædium fundamentis inuentos paſſim globos cinereos, quaſi vrbs non tam terræmotu hauſta, quàm incendio, abijſſet in cineres; a terra, & igne, iunctis copijs, illata clade. Alterum memoratu dignum, Lametum fluuium prope Nicaſtrum, viſum rubricatis aquis, veluti ſanguine, currere: vt in eo Nilum agnoſceres vndas Aegyptijs reuomentem ſanguineas. Vtriuſque prodigij cauſam, ne ſeries interturbetur hiſtoriæ, paucis infra perſtringam. Nunc, vt cœptam narrationem proſequar, inter cæteros, qui egeſta humo è ruinis viuentes eruti, eductiq; ſunt, eximia Laura Aquinas, Principis Caſtilionis, Nicaſtro etiam imperitantis vxor, nobilitate clara, pietate clarior, vtero grauis: vt in vnius ſalute duo capita ſeruarentur. Fato tunc erepta, infracto animo, effracto crure, malum in tam ingenti clade leuiſſimum. Non eadem Principi fortuna fuit. Nam, cum in geſtatoria ſella, iubilei cauſa, ſacras ædes obiret, decumbentibus vndique tectis obrutus, nec ſellæ, nec cadaueris per plures dies vllo extante veſtigio. Maxima profectò in tanto infortunio felicitas, quod mors illi obuenerit ritè confeſſo, percepta etiam pridie Euchariſtia: quaſi viaticum ad iter extremum ſibi compararet, vel neſcius. ſi omnia ad indulgentiam adipiſcendam iniuncta peregerat, ad ſuperos protinus euolaturus. idem pleriſque contigit, quos ea occaſione Sacramentis munitos mors ſubita

de-

deprehendit. Enimuerò, non ſine certo diuini afflatu numinis, hoc planè tempore Summus Pontifex, Iubileo indicto, ditiſſimos Chriſti ſanguine theſauros Eccleſiæ, Petri clauibus, reſerauit: vt poſtremo Iubilei die tot extincta hominum millia, eo incitamento culpis ante Paſcha præmaturè dilutis, a gehennæ interitu vindicaret. Nimirum non poterat, tam amara calamitas niſi ab Apibus effuſo melle dulceſcere. Redeo nunc ad Caſtilionis Principem, futurum hoc ipſo nomine celebrem apud poſteros, quod cui anguſtiores tumuli capiundo ſatis non eſſent, ſepulchrum vrbs tota condiderit. Principis fatum fere omnia, quæ ad eiuſdem ditionem ſpectabunt, eadem ruina traxit. Nam in citeriore Calabria Murgantia, & Caſtilio; in vlteriore, de qua loquimur, Nicaſtra, Ferolitum, S. Blaſius eodem modo decubuere. Loquor de interitu oppidorum, quaſi hominum obitus memorarem. Eadem quippe facilitate diſperiere tot oppida, qua totidem homines periiſſent. Magna profectò iactura opulentiſſimæ domus, quæ aureorum quinquaginta millium annuos reditus numerabat. Quanquam, ſi vera ſunt, quæ conſtanter fama vulgauerat, damnine plus adiectum, an lucri, apud peritos rerum æſtimatores ambigitur. A patre Principis, qui nunc obiit, ingentem vim numeratæ pecuniæ aggeſtam eſſe compertum eſt. Ad quingenta aureorum millia aſcendiſſe traditur. Hæc ille in latibulo arcanè condiderat, naturam imitatus, quæ aurum celat, vt ſeruet. Locum nulli mortalium indicauit, hæredibus ſuo tempore detecturus. Prohibuit hoc inopina mors. Hæredes ſæpiùs id ſcrutati, magno ſemper labore, ſed irrito. Hoc anſam dedit firmo apud vulgus rumori, ruinas ex inſperato aperuiſſe, quod texerant. ſiue vertigo hæc

fuerit

fuerit inſtabiliſſimæ rotæ eodem impetu prementis vnà, ac tollentis: ſiue ludus in humanis rebus veluti iocantis fortunę: quaſi oppidorum, quæ ſors abſtulerat, religione quadam, e veſtigio pretium perſoluiſſet, fortunatiſſimis ſanè iis, quibus fortuna ex infortunio naſcitur. Hoc an verè iactatum: an, dum de auro agitur, ſit inter ſplendidiora mendacia numerandum, longa dies aperiet: re nunc ſiue falſa, ſiue vera, prudenti conſilio reticenda. Certior Principis S. Mangi, ex eadem Aquinatum familia, in tam communi clade proſperitas. Egreſſus in campos, e bello regredientem filium excepturus mortem reliquit a tergo; diruto repente domicilio: vnde, niſi deceſſerat, deceſſiſſet. Natus certè parente poſt militiam ſeruato felicior, quàm cæſis hoſtibus miles. Soriani Comitem, Ducis Nuceriæ filium ſeruauit venatio, ad quam eo die cælum impluuium, ac placidum inuitauerat. Palatium cecidit, cum obequitaret in campis; feſtiuam necem meditatus, dum ipſi mors luctuoſa imminebat. Profectò nunquam minùs errauit, quàm cum per auia erraret: neque ei vlla tam iucunda prædatio, quàm cum prædatus eſt vitam. Enimuerò ſoſpitauerunt ſyluæ, quem vrbs peremiſſet. Cæterùm Epiſcopi quoq; omnes ſeruati: ne in hoc rerũ articulo ouibus paſtores deeſsent. Hos, obſecũdãte numine, intactos clades præterijt, latè in vrbes, ac populos debacchata. Mileti vrbs pœne deleta. Domus Epiſcopalis corruit, Epiſcopo vix limẽ egreſſo, & ruinæ prærepto. Templum Sanctiſſimæ Trinitati dicatum, Abbatum dignitate conſpicuum, a Comite Rugerio magnificentiſſimè extructum, poſt tot ſecula concidit. Vt hinc facilè intelligamus, nihil inter mortales reperiri tam firmum, quod non aut vetuſtas corrodat, aut vis, vel fortuna conuellat. Mino-

res ædes maiorum ruinas comitatæ, exitium vrbis pagi. Non multò felicior Medama, grauem quoque in tectis paſſa perniciem. Rhegij terræmotus minax, ſed mitis, ſolo fragore contentus. Quippe ſeruabat ciuium nuper extincto Archiepiſcopo lachrymas: terræ, vt olim in Paulini Sanctiſſimi Antiſtitis obitu, innocuo ſonitu veluti condecorante funus. Nouo tamen terræmotu fere poſt menſem elapſum ſæuiùs integrato, tantus ciues terror inuaſit, vt deſerta vrbe, vix conſilij compotes multò grauiora præſentibus expectarent: veriti fortaſſe terræmotum illi parem, qui extra omnem memoriæ aleam poſitus, promontorium Rheginum à Sicilia, interiecto freto, diremit: dubia Græcorum fide, & obuoluta tot ſeculorum congerie veritati tenebras offundente. Indicta celeriter ſupplicatio. Franciſci Xauerij, noui eius vrbis patroni ſtatua circumducta: quam comitati ciues fere omnes ſaccis, crucibus, flagris inſtructi. Manabat e tergo ſanguis, ex oculis lachrymæ: & glomeratis in vnum vocibus miſericordiam implorantium repercuſſæ valles, ac litora reſponſabant. Nec ſilendum, quod inde nunciant recentiſſimæ litteræ. Pagi Rhegini in tres diſtributi regiones accolæ ad eiuſdem Franciſci ædē ſacram turmatim ibant, terræmotum deprecaturi: cum vna pars viæ tœdio ſubſtitit, duabus reliquis proſequutis iter, quod cœperant. Diſpar conſilium, diſpar etiam quà damnauit, quà probauit euentus. Nocte proxima terræmotus atrox eorum tantùm ædes inuaſit, qui re infecta redierant: ab ijs, qui Xauerij templum inuiſerant, ne auditus quidem. Illis importuna quies terræmotum: his pium iter quietem peperit. Hæc ex vrbe Rhegio. Idem Tropianæ terror, idem periculum, ijdem ſenſus animorum, ſupplicationes,

Tropiana nunc Tropia ex Ortelio, Poſt tropæa dicitur Bario.

 cru-

Hipponiũ, nunc Monte Leone, alijs Vibo, Valentia.
Napitia, nunc Lopizzo, ex Bar.
Bryſtacium nunc Briatico ex Ortelio
Subſiciniũ nunc Belforte, ex Bar. ſubciſinum Sigonio.

cruciatus, preces; ingenti metu, damno modico: quod vrbs mare deſpectans, in ſcopuloſis locata rupibus, non contra hoſtium modò, ſed aduersùs etiam naturæ bella conſiſtat. In conſimili diſcrimine, ſors non diſpar Locrorum, S. Chriſtinæ, Hipponij; niſi quod huius oppidi pagi tres cecidere. Sorianum planè indemne: nec dubium quin D. Dominici beneficio. Napitiæ incolis tulit incolumitatem prodigium. Ferunt, terræmotu impendente, viſum e vicino litore ad duo paſſuum millia mare decedere: areſcẽtibus repentè vadis, quæ modò ſuperfuſæ vndæ occupauerant: eo ſpectaculo paganos malum imminens odoratos, deſtitutis conſeſtim laribus, ad ſyluas, monteſque immigraſſe: inſolito aquæ motu terræmotum prænunciante. Bryſtaciæ cum pagis, Subſicino, Philogaſo, Panaiæ, Monti ſancto, Monti ſoro, Caſtro monardo, Roccæ Bernardæ, Marcellinari, S. Floro planè proſtratis; ob hoc vnum non planè infelices ruinæ, quod ſuperfuere, qui lugeant. Infauſtior Vibonis conditio, vbi terræ hiatus fumum ſulphureum interdiu, noctu flammas emiſit; quò ſuis etiam Calabria Aethnis, ſuis Veſuuijs inhorreſceret. Luctuoſiſſimus omnium antiquæ Lametiæ, nunc S. Euſemiæ exitus. Qui pagus, commune nauigantium hoſpitium, vndè rates ſoluere, quò ſolebant appellere, ita cum accolis repentè diſparuit, vt vix, aut ne vix quidem ſaxula manſerint, monimenta, ſiue recẽtioris ruinæ, ſiue anterioris fortunæ. Lachrymabilem eius ſolitudinem narrauit, qui ſpectauit noſtræ Societatis Sacerdos, natione Germanus, germanæ, ideſt probatiſſimæ fidei. Libet hic quædam ex eodem adijcere, quæ totius ex ea parte oræ maritimæ ſtatum pœnè oculis ipſis ſubiiciunt. Ille, ſuperiore anno, Principis Haſſiæ Lantgrauii fratrem, Catholicæ

Digitized by Google

religioni auſpicatiſſimè redditum, ad Melitam inſulam comitatus, Romam regrediebatur, re confecta feliciter. Ergo, cum eo die, qui nigro ſemper erit calculo deſignandus, hic e Meſſanæ portu ſoluiſſet; & curſu proſpero, freti anguſtias, ac duorum marium inter ſe coeuntium procelloſa compendia præteruectus, iam Rhegium, & proximos Calabriæ tractus cymbula, qua vehebatur adraderet, mare ventis pœnè ſilentibus, ſponte aſſultare viſum, atque efferueſcere, inſolito quidem æſtu, & nautis ipſis ignoto: in eum modum, quo in ollis aquæ, ſubiectis flammis, ebulliunt. Nauarcus inopinato malo perculſus ad Vulcanias inſulas, non longè a Calabria, proram, ac phaſelum obuertit. Sed, cum quò propiùs accedebant, eò magis infernè ſubſilirent vndæ, æſtuſque maior, quàm qui vitabatur, occurreret, nautæ ancipiti periculo impliciti remigrare coacti, & quas declinauerant Calabriæ oras relegere. Verùm, cum adhuc ſubſultim emicarent ex ſe ſe fluctus, ac nauigiolum velut in ſaltus attollerent, vt primùm licuit, proxima Tropianæ vrbis litora tenuerunt. Vbi viribus, animiſque refectis, dum ad reliquum iter ſe comparant, ex improuiſo ingens ex terræmotu fragor auditus, quem par maris feruor præceſſerat: ſubſtrato aquis ſolo prima terræmotus rudimenta inchoante, ac veluti ſub latebris condiſcente. Iactatio hic leuior quidem, quàm alibi, vt ſupra diximus, ſed ſubinde præualida paucas domos euertit, ciuium maiore metu, quàm clade. Tandem, quieſcente ſonitu, terræ agitatio non quieuit: ſed ea nocte, ac die etiam proximo, intremuere ſola terrarum; ità vt vnus continens terræmotus, ſed non vno ductus impetu videretur. Quocirca, cum ij, de quibus diximus, cœptum iter proſequerentur, videbantur ijs ſubſultare litora,

arbores, montes, tecta, oppida fluctuare; neque aliâ camporum, quàm æſtuantis pelagi ſpecies. Mirari omnes, quod procellas terris multò ſæuiores offenderent, quàm inter Charybdis, Scyllæque vortices nuper a tergo relíquerant. Exhibebant ſe paſſim congeſti ſaxis, cœmentis, aſſeribus, trabibus aggeres, cadauera caſtellorum, atque vrbium, & veluti naufragiorum eiectamenta. Turris Vibonæ, Napitiæ, Nicaſtri, S. Blaſii gnari locorum nomina recenſebant: res iam ſubtractas ex oculis non videbant, ſomniare ſe rati, ac nocturnis laruis illudi. Vt verum eſt ad S. Euſemiam, caſtellum de quo diximus, ſub ditione Melitenſium equitum nobile; hic ne reliquiæ quidem apparuere, quæ non pagum, ſed vel tenuiſſimam pagi memoriam retinerent, vt a peritis indigitari vix poſſet, hic fuit. Templum ibi antea viſebatur religione ſacrum, antiquitate percelebre, amplitudine auguſtum, ſtructura conſpicuum, parietum firmitate munitum, arcis in formam aſſurgens, propugnaculum aduerſus Turcas, atq; vnicum incolarum perfugium, ſi quando ea loca, aut pyratarum mioparones, aut hoſtium etiam iuſta claſſis inuaderet. Turris, quam campanariam appellant, in tantam ſublimitatem efferebatur, vt ad triginta millia paſſuum proſpiceretur. Templum, turris, tintinnabula ita terræ hiatu hauſta, & ſepulta, vt ne ſignari quidem poſſint veſtigia, quibus antea tanta moles, tamque inſana ſubſtructio nitebatur. Tum verò nautæ ad tam ferale ſpectaculum ſublato ad cælum ſeu clamore, ſeu gemitu, deſiluere in litus: vbi recenti memoria oppidum viris, tectiſque frequens reliquerant. Curſitare hinc, inde, luſtrare omnia, ſingula oculis, auribus, manibus explorare. Nihil obuium niſi deſerta planities, muta ſolitudo, mœſtum ſilentium. Sabulum inſoli-

ſoli-

ſolitum occurrebat, calens, ac feruidum, quaſi ſubie-
ctis ignibus torreretur. Tandem homo repertus ſaxo
inſidens, manu ori admota, contracta fronte, triſti ſu-
percilio, immotis palpebris, appreſſis labris, terræmo-
tu immobilis redditus, & inter lapides prope ſaxeus.
Neſcit profectò lachrymas magna calamitas, & ingēs
dolor querelas etiam amputat. Amiſerat hic bona, la-
res, amicos, conſanguineos, patriam, omnia. Lamenta
ſupererant: hæc quoque ſors tam acerba ſuſtulerat.
Hoſpites eo aſpectu attoniti, ſolati quoquo modo mi-
ſerrimum, nihil, vt opinor, vltra percontati, quando
loquebantur cladem arenæ ipſæ vocales, ad cymbam
celeriùs regreſſi, quàm venerant, deſeruere protinus
funeſtiſſima litora, quà remis concitatis, quà velis effu-
ſis Neapolim petituri: vbi hæc, vt a teſte oculato, &
luculentiſſimo accepi, ita retuli. Traditum etiam in-
de, occupata omnia aquis paluſtribus, e ſolo ſubnatis;
quæ ſe ad palmos ſeptem, octoue attollebant; ne op-
pidum excitare, ſi qui velint, poſſint; niſi, nouo Orbis
terrarum miraculo, nouæ inter aquas Venetiæ ſub-
ſtruantur. Hi e Calabria tum citeriore, tum vlteriore
nuncij. Non his tamen ſe continuit finibus tam vaſta
calamitas: ſed traiecto freto Meſſanam tenuit, inter
Scyllæos latratus admugiente terra. Templū Archie-
piſcopale toto terrarum orbe celeberrimum, Virgini
Matri ſacrum, cuius ea vrbs epiſtola gloriatur, æternæ
beneuolentiæ obſide, aliqua ex parte delapſum didi-
cit poſſe dirui. Turritus paries ex dextera templi par-
te longo tractu protenſus, ac faſtigiatis per interualla
pinnis conſpicuus, terræmotus vi labefactatus, ſubie-
ctam ædis faciæ, vt appellant, nauim eodem turbine
preſſit, merſitque. Ingens eo die ad veſpertinam Sab-
bati concionem auditorum multitudo conuenerat:

tantaque ijs pietas magno ſtetiſſet, niſi ſuo Deiparæ præſidio præuertiſſet exitium. Quippe trabes, pinnæque cecidere per interualla, & nimbus puluereus e tectis mox caſuris excitus, offuſa caligine, periculi admonitos ad fugam impulit. Ita nouo miraculo puluis lucem tulit, dum ſuſtulit, viamque, dum obſtruxit, aperuit, mox redigendis in puluerem, niſi puluis prohibuiſſet. Septem tantùm exanimati. Inter quos mulier vix tum ſoluta culpis vita, & corpore ſoluitur. Cōfeſſario tamen intacto, cui ſeruando duæ trabes, cum ruerent, obliquauere ſe in fornicem: ne mors illi inferretur in vitæ munere. Tres quoque pueri, dum inconſultè trepidant, vnuſque alteri feſtinando fugam moratur, omnes prænolauere ad ſuperos, acerbiſſima ætate: maturanre fatum immaturitate conſilij. Cæteri in fugam effuſi pernicitate pedum euaſere perniciem. Meſſanam terræ, Panormum aquæ motus iactauit. Pelago inundante, nauis in portu demerſa, cymbulis etiā pluribus maioris nauigij fortunam ſequentibus. Reddidit quodammodo ſuas ſibi natura vices, vt quando inſolita glacies hyeme fontes obſtrinxerat, vere mare exundaret. Neapolim terræmotus non tam afflixit, quàm attigit, velut ex longo itinere debilitatus, ac fractus; ita ſenſim, vt non paucorum ſenſus, atque aures effugerit. Terræ ſe aſſociauit tumuſculo Veſuuij flammula, qui tunc viſus modicè inardeſcere: quaſi, vt turres ſpeculatoriæ ſolent, ea montis arx latentem hoſtis aduentum, elata face, detegeret. Sub idem tempus, in vicino Abellæ oppido ingens arborum ſtrages vi ventorum: ne tunc erumpentes e terra halitus innoxij volitarent. Campania reliqua intacta, ne felicis nomen amitteret. Lucania finitimo malo correpta. Nam paucorum dierum interuallo Ma-

rateæ adeo terræmotus inualuit, vt vbique conſpicerentur parietes diſciſſi, diſſitique inter ſe: mox tamen eodem impetu coaluere. Quod ciues S. Blaſij, cuius corpus in ea vrbe colitur, tutelæ, ac patrocinio aſcribunt. Tarentum quoque terræ leuis perculit fragor, vt antiquam cum magna Græcia cognationem agnoſceret. Poſtremò Senæ in Hetruria concuſſæ, iam latiùs manante malo. Cæterùm, quò terræ non peruaſit motus, metus irrupit. Aſtra terrorem incuſſere ijs, quibus terra non potuit. excitata quippe his cladibus eorum induſtria, qui ſyderum curſum ſcitè norunt inſpicere. Aſtrologos appellant; genus hominum inane, & ventoſum, duces promiſſis onerans, vulgus terroribus, in vtroque mendax: dum portenta prædicunt, ipſi veriùs portentoſi. Ambigitur an inter hos recenſendus Petrus Paulus Saſſonius, natione Calaber, munere medicus; qui, hac ſerpente clade, cœpit magis horrenda præcinere. Terræmotum imminere ſæuiorem non vni prouinciæ, aut regno, ſed toti fere orbi terrarum: Mare litoribus aut conſcenſis, aut effractis ad duo paſſuum millia exundaturum, maritimarum euerſione vrbium. Grandines eodem tempore quinque librarum pondere ruituras e cælo, quibus animantia, ac tecta ſubruerentur. Et, ne quod fingi poſſet aliqua ex parte perfugium, flammas erumpentes e montibus cætera vaſtaturas. Iudicium imminere mortalibus, non quidem ſupremum, ſed ſupremi quaſi prænuncium, ac prodromum. Excepta hæc primò credulis auribus ab imperita plebecula, tum traducta etiam ad proceres, non ſine ſuſpicione veri. Fidem conciliabat rumor, quod is tum Veſuuianum incendium, tum terræmotum hunc recentiſſimum longè ante prædixerit. Appellabantur

pro-

probatiſſimi teſtes, idque a multis etiam cordatiſſimis creditum. cum illud tantùm in controuerſiam vocarent, an id obſeruatione aſtrorum, an ope dœmonis, an numinis afflatu reſciuerit. quipppe ille diuinam ſibi ſapientium aſtare iactabat. Quouis modo id præ-noſſet, exitum pertimeſcendum putabant. Res eò deducta eſt, vt in tota fermè Calabria incolæ ſeceſſionem, ac fugam meditarentur: quaſi ibidem deberet repetita calamitas recrudeſcere. Quanta etiam hic in vrbe regia facta ſit eo nuncio conſternatio animorum, credi vix poteſt; præteriti vaticinii fama fidem faciente mendacio. Irridebantur quidem ea præſagia a paucis: metuebantur tamen a non paucis: plurimi, vt dicam leuiſſimè, non contemnenda cenſebant. Recolebatur ab hiſtoriarum peritis, ætate Franciſci Petrarchæ, conſimile vaticinium, tanto populorum terrore, vt Ioanna adoleſcentula regno potita, nudis pedibus, ædes ſacras obierit: tantâ etiam euentus vaticinio reſpondentis fide, vt prænunciato die horribilem terra boatum ediderit: mare Neapoli exundarit, voratiſque in portu nauigijs ædiculas litorales demerſerit, magna mortalium ſtrage: dies quoque noctem effuderit, extincto ſub ortum Sole; cælo, terraque mundi interitum conclamantibus. Grauiora nunc timebantur recentiſſimo Calabriæ exemplo. Hæc paſſim in triuiis, in angulis, in foro, in aulis ſermone omnium ferebantur: territis ſemel animis ad metuenda deteriora pronis. Damnabatur cenſorio ſupercilio ab Ariſtarchis credulitas; ab aliis, par huic vitium, ſecuritas. Itaque ad montana loca diffugere nonnulli cœperant, alii decreuerant: exundatione maris maiorem incutiente metum, quàm montis flamma, cui aſſueuerant. Trepidatum præterea in toto regno, quò celerrime rumor

Franciſc. Petrarcha in Epiſt.

manauerat. Sed profectò tam vaſta mendacia mole ruunt ſua. Captus ille iuſſu regij Magiſtratus, ac Neapolim perductus. vbi vocatus ad quæſtionem damnatus eſt ad triremes: vt in lignea arca ſe clauderet, qui diluuium præmonebat, mare remis ſollicitaturus, vt exundet, iuxta præſagium. Ductus publicè per plateas, inter confertiſſimam multitudinem exceptus ſibilis, probris, pugnis, calcibus, vulneribus a turba antea metuenre, poſtea indignante metum: ita vt magno ſatellitio ſeptus vix vulgi manus, ac furorem effugerit. Nec deerant, qui votis eum ſuſpendio deſtinarent; quaſi laqueo mendacium ſtrangulaturi. Cæterùm, quod is præteritum terræmotum prædixerit, pernegant aliqui: cum plerique id generis hominum poſt euentum diuinent. Sed, ſi res ad veritatis trutinam expendatur, pro comperto id habitum apud multos, qui ſuo teſtimonio aliorum fidem extorquent. Equidem ita cenſeo, ex Almanaco, vt appellanr, Benincaſæ, in quo terræmotus hoc anno prænunciantur, a Saſſonio Calabriã, in qua degebat, quod terræmotibus eſſet obnoxia, deſignatam. poſtea euentu animoſiorem redditum, temerè adieciſſe maiora, perlecto fortaſſe præſagio eodem: in quo menſis Maij dies quintus periculoſus edicitur. Conſultiùs profectò feciſſet, ſi ſuum ſibi exitium, non alienum præcauens, medicinæ arte contentus, humani corporis tremores, non terræ; humorum eruptiones, non fluctuum; febres, non incendia præſenſiſſet. Nunc e regio ad ſacri quæſitoris tribunal traductus triremem commutauit carcere, vt nouum ipſe iudicium ſubeat, qui commune cunctis iudicium minitabatur; pœnas audaciæ, niſi crimen diluat, luiturus. Hæc de metu ex cauſa planè inani, ac pœne ridicula. Sed grauiora non deerant, quæ timorem inij-

ciebant

ciebant non leuem. D. Ianuarij ſanguinem, vrbis huius theſaurum nullo capitis occurſu exhibuiſſe, ſe ſponte mollem, ac liquidum claris authoribus traditur. Quod eſt, vt ſeculorum experientia docuit, in ipſomet prodigio prodigioſum, nec ſine calamitatum indicio. Nam, vt de cæteris ſileam, cum aliquando inter Paulum Quartum Romanum Pontificem, & Philippum ſecundum Hiſpaniarum Regem atrox bellum arderet, Duce Aluæ Neapolitano Prorege cum exercitu aduolante ad vrbem, atque obſidionem minante, tamdiu hic ſanguis, contra naturæ leges, extra venas ſe liquidum præbuit, quamdiu bellantium animi præbuere ſe duros. Tum eodem die, atque hora concreuit, quo pax firmata, atque obedientia Pontifici reddita: quaſi calamitoſis temporibus ſanguis hic, amore carnifice, ſe guttatim effundat, quot ſtillis totidem vocibus pacem, ac veniam apprecaturus. Verùm, cum Ianuarius non Neapolitanæ tantùm vrbis, ſed totius etiam ſit Regni patronus, ſanguis nunc vltro eliquatus ad præſentem Calabriæ cladem referri poteſt, quæ nondum planè detonuit. Additæ quoque vaticinationes aliæ, in magnis cladibus magna etiam ementiendi licentia. Dæmonem humana ſpecie per varias Calabriæ vrbes, ac pagos veluti concionabundum vagari, ac ſupremum mundi diem denunciare, parente mendacij, tam abſtruſæ veritatis præcone. Energumenum prætereà exorciſmis coactum aperuiſſe crimina, quibus tanta clades infligitur, eaque publico chirographo conſignaſſe: adiectis minis, niſi reſipiſcant, grauiora imminere. Rhegij Deiparæ imaginem exudare viſam, ſponte humeſcente vultu; quaſi clementiæ parens tantis cladibus illachrymaſſet. Narrantur etiam, inter tot diuinæ iræ argumenta, alia, quædam eximiæ beneuolen-

tiæ

tiæ pignora. Redonatam cælo e ruinis, poſt tres, & eò ampliùs exactos a terræmotu dies, cum filijs duobus mulierem Octauij Pariſij ſororem, hanc exanimem, illos ſpirantes, vegetoſque; nullo nec doloris, nec famis indicio. Admirabundi, qui aderant, ſciſcitari quanam vi in terræ cauernis, ac veluti inter ſepulchrales tenebras conditi tot diebus ſine cibo, potuque traductis, euaſiſſent tam integri, valenteſque. Affirmant illi quotidie iuuenem eleganti aſpectu, atque aureo amictu fulgentem apportaſſe fercula, panes, vermiculos farinaceos minutatim conciſos, piſces, omnia benè condita; frigidam etiam ad potum: quibus recreati, ac refecti dies ibi, nocteſque nullo cruciatu, nulla fame tranſegerint. Suſpexere omnes diuinæ clementiæ munera: nec dubitatum quin hæc eius Angeli miniſterio contigerint, qui alterutrum ex ijs cuſtodiendum ſuſceperat: nouos Danieles Deo his temporibus excitante, quibus Angeli opera dapes deferrentur ad cauem: intra profundas terræ voragines, pœne Paradiſum expertis prope tartara. Nec reticendum, intra Quadrageſimales dies non niſi eos cibos allatos, quibus iuxta Eccleſiæ præſcripta, veſci liceret: Angelis ipſis, contra Hæreticorum perfidiam, ſolemnis ieiunij iura nouo miraculo conteſtantibus. Hæc inde ſcripta referre libuit; in quibus vera a falſis excernere aliorum eſt muneris. Noſtrum erit, quod ſupereſt, adductis iam ijs, quæ ad hiſtoriam pertinent, terræmotus eiuſdem naturales cauſas attingere; & iacturæ totius pretium, atque æſtimationem perpendere. Cauſa noui terræmotus agnoſcitur anni, in quo verſamur, pœne prodigioſa ſiccitas: quæ humore e terræ venis exucto, ingentem ſpirituum copiam procreauit. Spiritum appello cum Ariſtotele, eum halitum, qui ex terra gigni-

Daniel. c. 14.

Ariſt. 1. Met. ſum. 2. et 2. met. ſum 3. c. 1.

tur; vaporem, qui ex aquâ. Cauſa vtriuſque effectrix eſt calor, is præcipuè, qui vi Solis efficitur radiorum repercuſſu, aſſultuque ex obiecta mole, ſiue terræ, ſiue aquæ. Caloris enim eſt laxare, ac tenuare partes: quẽadmodum frigoris eſt conſtipare, & denſare. Corpuſcula autem terrea, quæ calore rareſcunt, dicuntur ſpiritus, aquea vapores. Vtraque cum tenuitate leuitatem adepta turmatim in ſublime tolluntur. Porro e patrijs elati ſedibus vapor, & ſpiritus gregatim per ampliſſima ſpatia peregrinantur: neque vnquam conſiſtunt, donec ad ſecundam vapor, ſpiritus interdum ad tertiam aeris regionem euadat. In tres quippe aerem regiones Meteorologici diuidunt, primam, mediã ſupremã. Suprema regio calidiſſima, quia igni cõtermina. media verò frigida, quia & ab igne diſſita, & a calore, quẽ afflant, dum in terrã impingunt, reſiliuntque radii. In hac vapor natiuo frigori reſtitutus, nempe aquæ progenies, quà ſpiſſatus opacatur in nubes, quà molleſcens eliquatur in imbres, quà rareſcens tenuatur in nebulam, quà disiectus caneſcit in niuem, quà rigeſcens rotundatur in grandinem: ac ſemper tandem in humorem ſolutus aquis redditur, vnde manauerat. Spiritus verò, terræ ſoboles, natura ſiccior, & ad ignem corripiendum aptiſſimus, ſiue materiam nactus exilem, & æquè protenſam, ardeſcere videtur in faculam, ſiue oblongam, ac tenuem, in ſtellas cadentes demittitur, ſyderum ſpeciem ementitus: ſiue paruam, viſcoſam, ac facile mobilem, in ignem fatuum deſilit: ſiue multam, olearem, ac ſolidam in cometam igneſcit: vt flamma tremula, tanquam infauſto nutu, Regum fata prænunciet, quæ prænoſſe interſit orbi terrarum. Nonnunquam verò ſpiritus vaporibus intermixti, in media aeris regione detenti, prohibentur,

nè

nè ad ſupremam euolent. Tunc quidem, aut a corpore denſiore rurſum ad infimam regionem detruſi diſflantur in ventos, pigritiam aeris diſcuſſuros, leuaturos æſtum, imperaturos Oceano, præbituros commercia omnium gentium: aut occluſi nubibus circumcurſant per latera, ſi quà poſſint erumpere, donec eo alliſu flammeſcant. Tum verò, perrupto obice, reboant in tonitrus, coruſcant in fulgetra, cuſpidātur in fulmina: quibus halitus e terra progeniti terram feriunt, velut in parentem iniurij: montibus præcipuè infenſi, qui primi elato ſupercilio audent obſiſtere. Quorſum hæc tendant, & quomodo ex his proximi terræmotus cauſæ eruantur, oſtendam hoc Peripatetico effato. *Eiuſdem eſt naturæ ſuper terram ventus, in terra terræmotus, in nubibus tonitrus.* Verba ſunt Ariſtotelis Meteor. 2. ſum. 3. c. 2. quæ mirificè rem præſentem declarant. Annus hic apprimè ſiccus cælo fere ſemper innubilo, ſiccos halitus ſolitò plures creauit, & præditos maiore vi. Nam, vt Ariſtoteles ſtatuit, *in ſiccitatibus ſpirituoſus aer. (hoc ipſum enim eſt ſiccitas) quando amplior exhalatio ſicca facta fuerit, quàm humida.* Debuiſſent hoc anno ſiccarum exhalationnm vi magna edi tonitrua: debuiſſet aer aſſiduis, validiſque ventis perflari. Contra prorſus antè terræmotum euenit. tempeſtate ſicciſſima rariſſimi tonitrus: Plerumque cælum non procelloſum, non inquietum, non ventoſum. Scilicet in tanta aeris tranquillitate procella creabatur ſub terris. Clandeſtinæ ſtruebantur inſidiæ, cum hoſtis nuſquam appareret in acie. Nam eodem Ariſtotele teſte, *cauſa terræmotus eſt ſpiritus, cum intro fortè fluxerit, qui extra exhalat.* Prohibuit hyeme, ne ſuos halitus terra expiraret vis inſoliti frigoris: quo vel fontanas aquas conglaciatas aſpeximus. Obſtricti intra

Ariſt.

Ariſt. 2. Met. ſum. 3. c. 2.

Ariſt. ibid.

Digitized by Google

ſepta ſpiritus,ac terræ mole cohibiti muſſare, fremere,eniti, in obluctans ſolum irrumpere, vt erumpant: eo planè modo, quo supernè intercepti ſolent nubes elidere. Halitus hoc anno non latrocinati ſparſim per campos:ſed confertim immiſere ſe in cauernas:vt ipſa terræ munimenta;ac veluti mundi mœnia inuaderent. Pacatum ſe exhibebat aer, dum adoperta bella tumeſcebant ſub caueis. Infida cæli facies oculis adblandiebatur,cum vrbium euerſiones clam natura machinaretur.Nulli ventorum fremitus, vt infremerent ſola ipſa terrarum: nulli tunc nubium tonitrus, vt tellus tonaret ſilente cælo. Obſeruauit olim hoc Plinius,cũ dixit *terræmotus fieri, dum tempeſtates ſopiuntur*. Sed egregiè,vt aſſolet,Ariſtoteles *fiunt*, inquit, *tranquillitate plurimi, & maximi terræmotus*. idcirco ſubdit, *terræmotus,qui fiunt die, fieri circa meridiem, quia tranquilliſſima eſt, vt in pluribus, diei meridies*. Rationem etiam ſubijcit, *quia continua exiſtens exhalatio ſequitur, vt in pluribus,impetum principij. Quare aut intro ſimul, aut ſimul extra, fluit omnis*. Aut igitur omnis ſimul exhalatio extra terram tumultuatur in aere; & tunc tonitrus, ac ventos ciet: aut omnis intro, & tunc exitu intercluſo ferocior, ipſa terræ fundamenta conuellit. Confirmat hoc idem Ariſtoteles exemplo terræmotus, qui contigit in Achaia; vbi *tranquiltitate*, inquit, *facta, & fluente intro vento, factus eſt terræmotus*. Quamobrem, cum plurimus hoc anno extiterit ob ſiccitatem ſpiritus, nullus ſuperiore hyeme extra prodierit,nimio terræ meatus obſtruente frigore: omnis intro concluſus, ineunte iam vere, laxata humo magno impetu admolitus viam ad auras, terram quà concuſſit, quà ſcidit. Concuſſus terræmotum præſtitit, ſciſſio voraginem. Prior oppida, vrbeſque proſtrauit:

Plin.lib.2. c.80.

Ariſt. loco cit.

Ariſt. ibid.

ſtrauit: poſterior hauſit, ac ſorbuit. Id etiam cauſæ fuit, cur ſub naſcentis terræmotus initia, maris vndæ, vt ſupra narraui, nullo ventorum impulſu ſubſilirent ex ſe ſe: quia, vt de euentu conſimili tradidit Ariſto- *Ariſt. ibid.* teles, *mare non dabat perflationem impetum facienti ſub terra ſpiritui, ſed obſtabat.* Ex quo id addiſcens Plinius, *Plin. lib. 2.c.81.* *Terræmotus futuros*, inquit, *nauigantes quoque ſentiunt, non dubia coniectura ſine flatu intumeſcente fluctu.* Huc etiam referri poteſt maris Panormitani, de qua diximus, inundatio, quod vi ſpirituum non longè erumpentium elatæ vndæ ſuperfunderentur litoribus; vt in ollis euenit, cum aquæ ſuppoſito igne deſpumant. Ita, inundatione terræmotum ſequuta, tradit Seneca *Sen. Nat. quæſt. lib. 6.c.29.* Africam ab Hiſpaniæ, Siciliam ab Italiæ complexu diuulſam. Hinc etiam factum eſt, vt in S. Euſemiæ campis paludes, ac lacus accreuerint per terræ hiatus aquas immittente ſpiritu. Quod adnotauit etiam Ari- *Ariſt. loco cit.* ſtoteles, dum dixit, *factis terræmotibus erupiſſe aquas.* Hæc de huius terræmotus cauſis breuiſſimè: quando de terræmotibus vniuerſim in noſtro de Veſuuiano incendio nuncio licuit, niſi res me fallit, non ieiunè diſſerere. Inueſtigatum hactenus, cur hoc anno: inueſtigandum ſupereſt, cur in hoc potiſſimùm loco terræmotus obtigerint. Calabria peninſula eſt, quæ circumfuſi maris ex vtroque latere aquis alluitur. Porro interclußs vbique ſpiritibus abundat mare, ſicco halitu regnum obtinente inter humida. Non enim ſalſum mare, quia terræ ſudor ſit, vt ſomniauit Empedocles: ſed quia *in mari id, quod eſt terræ humido commixtum, cauſa ſalſedinis eſt*, vt egregiè docuit Ariſtoteles. *Ariſt. 2. Met. ſum. prima c.3.* Nempe Solis vi e ſubiecto vndis ſolo quotidie halitus euocante, & craſſo quodam lentore marinis aquis a natura indito terreorum halituum expirationem ar-

cente.

tente. Cum igitur hi cauſa ſint terræmotuum, quando actriùs incaleſcunt, & mare radijs excoctum ſolaribus, exhalationibus calidis affluat: loca maritima, & peninſulæ, quas mare vtrinque proluit, crebriùs terræmotu iactantur. Teſtatur hoc, vt cætera, Ariſtoteles, qui *circa loca*, inquit, *vbi mare fluxibile eſt, fortiſſimi fiunt terræmotus*. Ex hoc fonte id hauſit Plinius, cum dixit *maritima maximè concuti*. Idcirco inſulæ quoque, ſi cætera, adſint paria, terræmotu frequentiùs agitanrur, vt de Cypro, de Tyro, de Aenaria, de Molucis, de inſulis, quas vocant tertias, Conimbricenſes teſtantur. De Sicilia, de Aeolijs, de Eubæa teſtatur ipſe Ariſtoteles. Peninſulæ verò alio etiam nomine terræmotibus ſubiacent, quod plerunque oblongæ ſint magis, quàm latæ. Idcirco anguſtiorem habent campum, quàm vt turba ſpirituum ſubterraneis intercluſa locis impunè diſijci, diſſiparique poſſit. Quamobrem, vt verbis vtar Ariſtotelicis, *circa dicta loca terræmotus fiunt, maximè propter anguſtias*. Porrò Italia peninſulam efficit triplici recinctam mari, Tyrrheno, Adriatico, Ionio. Neapolitanum regnum Italiæ pes dicitur. Huius extrema pars Calabria, in quam arctiſſimè deſinit: Quippe Italiæ longitudo ad mille, & ducēta milliaria tenditur: latitudo quà maximè patet, ad ducēta, quà minimùm, ad viginti. Idq; in ea Calabriæ ora, ut teſtatur Plinius, quæ inter Scylletium, & S. Euſemiam, olim oppidum, nunc nudum nomen, interiacet. Altero quidem totius Europæ Iſthmo: Italia verò nuſquam anguſtiore, quàm in ea ſui particula, quam priſci magnam Græciam appellabant. Inter has anguſtias deprehenſi ſpiritus, qui in terræ penetralibus delitent cum aliò traijcere nequeant, ſolum aggrediuntur, cui ſubſtant. Primò ſollicitant, tum

qua-

Ariſt. 2. Met. ſum. 3. c. 2.

Plin. lib. 2. c. 80.

Conimbr. in Met. tr. 11. c. 6.

Ariſt. loco cit.

Ariſt. ibid.

Plin. lib. 3. c. 10.

quatiunt,poſtremò diſcindunt: vt aditum ſibi ad auras aperiant, per matris vulnera, per funera populorum, per clades vrbium. Itaque terræmotus ſæuiunt in Calabria ob maris viciniam; ac terræ anguſtias: cum præſertim circumducta ſit montibus. Enimuerò locis montanis,vt Conimbricenſes obſeruant, terræmotus infeſtior, quàm planis: quod illa cauernas, & ſpecus condant in gremio, ſpirituum receptacula. Quamobrem natura Aegyptum, vt ex antiquiorum ſententia refert Seneca, e terræmotu exemit: quia in latiſſimas diffuſa planities ſolum continet non intus excauatum,ac peruium,ſed vndique coagmentatum, ac ſolidum. Porrò Calabria plerumque montoſa eſt, ac per cauatos introrſum receſſus domicilia præbet halitibus: quorum multitudo antris obſtricta acres excitat terræmotus. Quod non prætermiſit Ariſtoteles, dum dixit *fortiſſimos fieri terræmotus, vbi regio ſubantroſa, vt circa Helleſpontum, & circa Siciliam*. Huc accedit, quod Calabria ſulphure, & pice abundat. Nam,& non procul à Nicaſtris, & prope Caſabonã aquæ fluunt ſulphureæ:& pix magna copia e Calabria aſportatur ad illinienda nauigia. Neque ignes ſubterranei deſunt, quibus alimenta præbeat materia ſulphurea,& picea: vt perſpicuè oſtendit Aethnæ mõtis in finitima Sicilia, & Vulcaniarum inſularum vicinitas. Primam verò terræmotuum originem tribuunt Meteoriſtæ flammis intra terram conditis. Vbi innumera ſunt ignium conceptacula, a quibus dimanãt calidi, & ſicci igneæ naturæ ſpiritus. Ex his,dum facto impetu aſſurgunt, terræmotus. Quamobrem ex Plinio, ***non aliud eſt in terra tremor,quàm in nube tonitrus,*** flamma vtrobiq; inter obſtantes aggeres eruptionem tentãtc. Primus omnium docuit id Anaxagoras: ſed

Conimbr. tr. 11. in mat. c. 6.

Sen. Nat. quæſt. lib. c. 26.

Criſt. loco citato.

Barr. Antiquit. Calabr. lib. 2.

Plin. lib. 2. c. 29.

Digitized by Google

Anaxagora apud Sen. nat. qu. lib. 6. c. 8.

optimè omnium Ariſtoteles, qui *terra*, inquit, *per ſe ſicca a Sole, & ab eo qui in ipſa eſt, igne incaleſcens, multum quidem extra, multum quoque intra ſpiritum efficit.* Et infra. *Maximè corporum motiuus eſt ſpiritus. Etenim ignis, quando cum ſpiritu fuerit fit flamma, ferturque celeriter. non igitur terra, neque aqua cauſa erit motus: ſed ſpiritus, cum intro fluxerit.* Præclarè etiam inferiùs exemplum ex corpore humano ſubijcit, in quo bilis igneſcens ex febri agitatione pulſum, membra tremore concutit. *Oportet*, inquit, *intelligere, ſicut in corpore noſtro, & tremorum, & pulſuum cauſa eſt vis ſpiritus, qui intercipitur: ſic & in terra ſpiritum ſimilia facere: & hunc quidem terramotuum velut tremorem eſſe, illum autem velut pulſum.* Quemadmodum igitur corpori humano tremorem inducit febris, ex qua ſæpe interitus, & cinis: ita, quando terræ morbi non deſunt ſui, tremorem illi præſtant ſpiritus ignei, ex quibus vrbiũ funera, & cineres. Ita idẽ Ariſtoteles refert in una earum inſularum, quas in conſpectu Calabriæ poſitas alij Aeolias a ventis, alij ab igne Vulcanias appellabant, *rupta terra exiuiſſe ſpiritum multum, & fauillam & cinerem eleuaſſe: & Liparęorum Ciuitatem non longè exiſtentem incineraſſe.* Idem nunc exitium Nicaſtris contigit. in qua vrbe, vti ſupra narrauimus, terræmotu ædes non tam abreptæ, quàm abſumptæ immixtos pulueri tumulos cinereos reliquerunt; buſta non paruæ vrbis, quæ paruum deſedit in cinerem. Profectò id inter terræmotum, & incendium intereſt, quod inter flammam latentem, & publicam. Concuſſus, excidia, cineres effecta ſunt ſpirituum igneorum, quos duritie ſoli coercitos, vt ad ſuperna tranſmittat, natura e terræ viſceribus excutit, non odio quàm amore nocentior. Iiſdem adſcribendus eſt ignibus color rubeus,

Ariſt. loc. cit.

Ariſt. ibid.

ſeus, quo prope Nicaſtra fluxiſſe Lametum fluuium diximus. Nam, quemadmodum pluit aliquando ſanguine, quod accidiſſe M. Aelio, & Caio Portio conſulibus refert Plinius: idque tantùm in ſpeciem, halitibus igneis magna copia in humorem intruſis, liquidum denſioris flammæ ruborem reddentibus: ita nunc diducta in hiatus terra, & ſpiritus flammeos efferente, cœpere iis immixtæ fluuiales aquæ rubeſcere, admiſſo intra venas hoſte. Inuicta vtrinque violentia: cum neque ignis aquas, neque aquæ ignem edomarent: erubeſcente vtroque, veluti puderet non vincere. Alia quoque ab aquis miracula. Quidam prope Tarentum imminente iam terræmotu, cum fortè ad hauriendam putealem aquam acceſſiſſet, illa ad os putei ſponte aſſurrexit, obſtupeſcente homine, & quaſi ad excantatos latices proclamante. Enimuerò ſubiecta flamma, vt in ollis euenit, exiliebant aquæ in ſublime; quaſi aduerſantis elementi ſedem occupaturæ. Alter ſub idem tempus aquam hauſit ex inopinato turbidam, & malè olentem: ex qua bene ille odorari poterat terræmotum futurum. Nam hoc, inter cætera eiuſdem præſagia, recenſentur a Plinio; quod tenuiorum partem ſpirituum, e ſulphureis plerumque venis, per occultos terræ meatus præmittat, quaſi leuioris armaturæ equites hoſtium iter exploraturos. Hinc etiam ſabulum, vti ſupra diximus, in Lametino ſolo præferuidum. Hinc circa Vibonem ſulphureus poſt terræmotum fumus, quotidie ex nouo terræ hiatu conuolutus in globos, nouas ibi Tartaro pandente fores, nō Cerbero, ſed terræmotu adlatrante: vt vel ex hoc appareat non alius tantæ cladis author, quàm ignis. Hinc etiam ab ea Vulcania inſula, quam Strongolum vocitant, fumus prope idem tempus inſolens,

Plin. lib. 2. c. 46.

Plin. lib. 4. c. 11.

 pluſ-

pluſquam Cymmerijs tenebris, obducto per diem Sole. Ingens etiam e montis cacumine obmurmuratio: vt de ſpiritibus intus occluſis Latinus vates cecinerit:

Aeneid. 1. *Illi indignantes magno cum murmure montis*
Circum clauſtra fremunt.

Quapropter ſuſpicati non pauci vniuerſam hanc totius Calabriæ calamitatem ab hoc vno monte profectam, poſtremum Veſuuij facinus æmulante. Niſi quod hic ſplendidiùs, & igne aſpectabili, quaſi tormentis bellicis hoſtis publicus: ille clandeſtinis inſidijs, per actos introrſum cuniculos, flamma deliteſcente deſæuijt, vaſtitate longè maiore populorum, atque vrbium. Hinc denique in eodem Veſuuio, vt dictum eſt, eo die collucentes flammæ, paruum præteriti incendij ſimulachrum, tanquam montis minæ iterum connitentis. ſed exhauſtis iam viribus. Vt ex hoc perſpicuè intelligamus, etiam montes per condita terris itinera, ſpecuſque vaſtiſſimas ſua inire commercia, tanquam diuinæ iuſtitiæ vindices in improborum ſcelera, funſtis facibus, exarſuros. Equidem facilè adducor vt credam, clades vrbium tam immanes, ſtragemque tantam mortalium non ſine peculiari diuini numinis nutu contingere: naturam vt adminiſtram ſe gerere, non vt dominam; regi, non regere; ſatellitium præbere, non imperium. Quocirca, præter proximas noui terræmotus cauſas iam adductas, ſuperiores alias, altioreſque oportet agnoſcere, quibus inferiores ducuntur. Hoc ſolo naturæ magiſterio, vel ipſi Ethnici didicerunt, qui terræmotu, vel exaudito, vel nunciato ferias indicebant in eius Dei cultum, qui terram e ſuis diſtractam ſedibus dimouiſſet; Quippe, cum turbam Deorum admitterent, id Dei alicuius

vi factum eſſe pro comperto habebant, cuiuſnam,incerti. Quamobrem Gellius *veteres,* inquit, *Romani, vbi terram mouiſſe ſenſerant,nuntiatumue erat, ferias eius rei cauſa edicto imperabant:ſed Dei nomen cui ferias ſeruari oporteret, ſtatuere quieſcebant quoniam per quẽ Deorum, dearumue terra tremeret,incertum eſſet.* Diuina id quoque teſtantur oracula, dum terræmotum ſoli Deo tribuunt, *qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur.* Profectò quis credat a ſpiritu adeo exili,vt aciem oculorum effugiat,quemadmodùm præclarè perpendit Seneca,*iactari,uibrarique terram cum montibus,magnas cum mœnibus vrbes, cum totis maria litoribus.* Hoc ſanè illius vim indicat,qui vt canit Eccleſia, *mundum pugillo continet,* vt Iſaias teſtatur,*appendit tribus digitis molem terræ.*Egregiè rem declarat id,quod S.Antoninus eueniſſe refert Tyroni cuidam ſui ordinis. Hic,cum toties in hymno Deiparæ verſiculum hunc cantitare audiuiſſet, *Mundum pugillo continens,* cœpit miræ ſimplicitatis adoleſcens tacita ſecum cogitatione verſare,quænam Deo palma eſſet tam gigantea, vt vola clauderet orbem terrarum. Inter eas curas fluctuantem animo ſomnus oppreſſit. Dormienti viſa multitudo Angelorum innumerabilis ante duas ſedes aſtantium in quarum altera Chriſtus, in altera e regione Virgo parens conſederat. Aderant etiam Sancti omnes tanquam metu perfuſi, atque ad extremum mundi examen vocati. Perlecta mortalium crimina: perlectæ paucorum virtutes.cumque illa mole longè maiore lancem grauarent, videbatur iratus iudex orbem terrarum vniuerſum,tanquam pilam manu proijcere, his vocibus adiectis, *cum iudicatur exeat condemnatus.* Tremebundus tyro,nec tam ſomno ſopitus, quàm ſemi-

mor-

Iob. 9.

Iſa.40.

S. Anton. in 2.parte Hiſt. tit. 23.cap. 5. §.1.

Pſal. 108.

mortuus ad Deiparam conuerſus clamauit, *S. Maria ſuccurre miſeris*. Eæ preces Virginem incitauere primò vt aſſurgeret, tùm vt ingenua ſupplex procumberet ad filij iuſtiſſimam iram ſedandam. Vociferatio interea a ſemiſomni edita fratres acciuit. Qui, cum accurrerent, terræmotu concuti ſenſere vrbem adeo ingenti, vt multarum ruina ædium ciues omnes ad præcipitem fugam extra vrbem impulerit. Ita iuueni perſuaſum, terram diuina manu cieri, diuina conſiſtere. Fruſtra quoque nos criminari elementa, atque in terræmotibus accuſare naturæ ſcelera: quando noſtro fit vitio, vt terram diuina vis quatiat, quò preſſam tot improborum onere degrauet. Quod effractus non illabatur orbis, quidquid immotum ſeruatur, quidquid integrum, Virginis patrocinio deberi. Agnouit hoc antiquiorum Græcorum pietas, die feſto annis ſingulis inſtituto, illi memoriç ſacro, qua ſub Leone Iſaurico ab immaniſſimo terrçmotu Bizantij çdibus, & murali corona diſiectis, ciues multi Virginis ope ſeruati. Libet, ex Monologio Grçco, de hoc pauca quædam tranſcribere. *Viceſimo ſexto Octobris die, factus eſt Conſtantinopoli ingens, & terribilis terræmotus, & omnes domus, & Eccleſiæ ceciderunt: multique ruinis oppreſſi ſunt mortui. Quare tam terribilis terræmotus memoriam recolentes, ſupplicamus ad magnum, & ſacrum immaculatiſſimæ Dei genitricis Mariæ templum, eam enixè precantes, & natum propter nos peccatores Ieſum Chriſtum, vt nos a ſua iuſta liberet ira, contra nos excitata*. Hæc e Monologio, in quo a Græcis populi cæteri admonentur, vt beneficia tam perſpicua annuæ memoriæ conſecrent, manſura perenniùs, ſi agnoſcantur. Alter in eadem vrbe terræmotus priorem æquauit clade, vicit prodigio. Nam cum aliquando ſeptem,

Baron. t. 9. Annal. an. 740.

Marcell. in Chonico Baron. an. 446.

tem, & quinquaginta Conſtantinopoli diuulſis turribus, Theodoſius cum Proclo Patriarcha, & ciuibus domicilia, vt fit, traduxiſſet ad campos: ibique terræmotu vehementiùs graſſante, cuncti ad preces incumberent, raptus e turba in aerem repente puer, oculiſque ſubductus. Tum eadem via demiſſus, Imperatori, & Epiſcopo mirabundis narrauit candidè, audiuiſſe ſe Angelorum concentum in has efformatum voces, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis*; addito monitu, vt ipſi eodem modo concinerent: quo præſtito terræmotus illico ſiluit. Hoc ſacrum triſagium, comprobante poſtea Concilio Chalcedonenſi, ab Eccleſia vniuerſa vſurpatum. Ex his liquidò conſtat terræmotum precibus conquieſcere, ſceleribus excitati. Calamitoſi certè ſumus: vtinam non criminoſi. Ferrei extra exemplum, ſi ad tot Dei monitus obdureſcimus. Enimuerò ſuperioribus annis terræmotus occœpere in Calabria, iactato Catacio, non ſine ædium iniuria; luxato Girifalco, non ſine voragine. Non multò poſt deflexere in Apuliam, vrbe S. Seueri, & oppidis dirutis non ignobilibus. Paucis poſt annis tranſmiſere Neapolim, comitati Veſuuianum incendium, euerſis Herculano, & Pompeijs, vexata Neapoli, perturbata Campania, perterrefacta Italia, metu etiam vltra periculum. Poſtremò atrociores remigrauere in Calabriam, iam non pagum, aut vrbem, ſed integras prouincias depopulati, nondum exaturata clade Adhuc ibidem impunè bacchantur, quidquid primo furori integrum demoliturì. Inde corripuere Lucaniã; tranauere Tarentum: iamque in ora Salentina vrbem Neritum terræ ingenti motu iactatam, poſtremis nuncijs accepimus. Quota regni pars luctu vocat? Clades

Concilium Chalcedonenſe act.

Damaſc. 3. de fide c. 10.

nobis

Digitized by Google

nobis creatur ex clade. Incendium terræ motu, terræmotus incendio ſeritur, exitiali quadam fœcunditate. Pleraque regna mars vexat, noſtrum pax: & cum externis viribus non pateat, in exitium ſuum armatur. Infelices nimium, quibus ex incolumitate calamitas naſcitur. Externa ceſſant: domeſticis implicamur. Hoſtilia patimur ſine hoſte. Non hic ſomnos inimicæ militum excurſiones abrumpunt: non inſtructæ nos acies, non obſidiones vrbium, non bombardarum ſtrepitus, non buccinarum clangor exterret: ſed incendia, excidia, ruinæ. Tantum cladis pax attulit, quantum ne bello quidem timeri potuiſſet. Bellatur nobiſcum natura: & ne quid huic bello deſit, perſonat terræ fragor pro tuba. Quos hoſtium non tetigere tela, hauſit metus, hauſit dolor, hauſere elementa. Dedimus tragœdiam orbi terrarum, deflendam lachrymis ſeculorum: omni malo vexati, nullo perdomiti. Triginta circiter millia hoc terræmotu interempta. Tanta internecione mortalium diuinæ iræ litatum. Non plures iuſta acie, iniquo Marte, vnico bello, pluribus prælijs, cecidiſſent. Orbati parentibus filij, parentes filijs: viduati coniugibus coniuges: ſpoliati ſuperſtites conſanguineis, affinibus, amicis. Nulla pœne familia ſine fletu: ac vere inito, exultante natura, pratis ridentibus, lachrymatum. Non hoc extinctorum, quem recenſui, numero eos complector, quos ex terræmotu vel ſaucios, vel bonis omnibus ſpoliatos aut vulnus, aut ærumna confecit: præteritis etiam ijs, quos diſtracta in campos domo, contractus morbus ſuſtulit. Minor tamen fuit hominum ſtrages, quàm pro vrbium, atque oppidorum ruina. In Veſuuiano incendio quinque millia capitum periere, duobus oppidis euerſis, pago vno, vel altero. Nunc deiecta Conſentia, quaſſa-

tum Catacium, Prouinciarum metropoles, abſumptum Nicaſtrum, Calabriæ ornamentum, ac gemmula; deleta Murgantia, afflictum Miletum, Terina ſemiruta. Meſſana, Roſcianum, Beſidiæ, Tropiana, Medama non ſine querela. Rhegium, Locri, Tarentum, Maratea, Neritum periculo affinia. Neapolis, ſi minùs ruina, certè oppreſſa metu. Has decem, & ſeptem vrbes terræmotus inuaſit; multas ex parte, quaſdam funditus diruit: & mœnia, inter tot ſeculorum obſidiones intacta, vnico afflatu expugnauit. His adijce oppida, pagoſque, qui partim ingentem perniciem; partim integram ruinam perpeſſi ſupputantur ſeptuaginta; & eò ampliùs. Ex his facilè inferre licet, terræmotum hunc collocandum eſſe inter maximos. Etenim Plinius diligentiſſimus antiquitatis ſcrutator *Maximus*, inquit, *terræ mortalium memoria extitit motus, Tiberij Cæſaris principatu: duodecim vrbibus Aſiæ vna nocte proſtratis*. Nunc verò deiectæ, ac detritæ vrbes non minùs, quàm duodecim; ſi addas oppida vrbes æquantia: Pagi, villæ, turres ſiue rurales, ſiue litorales extra numerum. Equidem non Inficior terræmotum, quo ſub Tiberij faſcibus, Chriſto morienti tellus indoluit, iurè a Plinio omnis memoriæ maximum recenſeri, non clade, ſed mole. Quippe non vnius, aut alterius regni concluſus finibus totum concuſſit orbem terrarum; vt totus ſui authoris interitum perſentiſceret: diſciſſis etiam montibus, quaſi comam capitis ad luctum dilacerante natura. Quocirca exaggeratè admodum ſcribit Oroſius, terræmotum ſub Valentiniano vbiq; locorum terra, marique graſſatum. Nam cordatè captus oculis, ſed ſapientia planè lyncea Didymus, *terræmotus*, inquit, *ſæpe fiunt in terris. Verùm qui ante, vel poſt Chriſtum extiterunt, partem quandam terræ occuparunt*.

Plin. lib. 2. c. 84.

Oroſius lib. 7. c. 31.

Didym. in cat. PP. Iob. 9.

runt. Mei autem Chriſti tempore, non priuatus fuit aliquis terræmotus: ſed tota ipſa terra quaſſata eſt, & e centro conuulſa. Cæterùm Chriſti obitu reparante orbem terrarum, non deuaſtante, clades tanta fuit, quanta par foret myſterio: duodecim vrbibus Aſiæ, in qua maximè Ethnica ſuperſtitio vigebat, proſtratis; vt totidem Apoſtoli ad Eccleſiæ Chriſtianæ ſtructuram erigerentur. Inter eos verò terræmotus, qui intra naturæ leges, extra miraculum poſiti naturales cauſas agnoſcunt, hunc, de quo ſcribimus, vix ab alio quopiã ſuperari crediderim, immanitate, amplitudine, diuturnitate. Immanitas perſpicuè oſtenditur teſtimonio Senecæ qui *terra*, inquit, *vix vnquam tam grauis, aut perniciosus motus fuit, vt tota oppida euerteret.* Nunc euerſæ tres vrbes, plura oppida, pagi plurimi: duæ prouinciæ deuaſtatæ: trahente momento temporis ſeculorum excidia. Nulla tam pernicioſa calamitas, ex qua nihil alteri calamitati ſuperſit. Terræmotus hic, quà ſæuijt, pœne nihil alteri dilacerandum reliquit. Nec verò quidpiam defuit, quod atrocitati ſeruiret. Mons diffractus Conſentiæ: maris deceſſio in Napitia: procella Panormi, terræ hiatus in Sciliano: aquæ ſuperfuſæ agro Lametino: fumei globi erumpentes e Vibone, flammæ exardeſcentes in Veſuuio: cineres effuſi Nicaſtris, amnis ſanguineus prope Nicaſtra. Non hic prætermittendum cenſeo, quod retulit, dum hæc ſcriberem, Sacerdos e Franciſcana familia ſpectatiſſimæ fidei nuper profectus e Calabria, propior tum periculo, quàm qui perierant: viſum, intremiſcente tellure, retrorſum labi Lametum fluuium, retractis aquis, retorto curſu, quaſi territus fugeret: tum elatis vndis, amne campis refuſo bullientes pluribus in locis vortices corrotaſſe, & fremitu, & æſtu

Seneca Epiſt. 4.

planè

planè marino. Nihil iam oſtentoſum ſupereſt, quod hic naturæ ira ſuppreſſerit. Nihil relictum famæ mendacijs. Nihil ipſæ fabulæ poetarum fingere, aut excogitare poſſunt atrocius. Amplitudinem proximi terræmotus metiri poſſumus locorum ſpatijs, quæ longè, latèque complexus obtinuit. Gemina Calabria occupata. Prouinciæ præterea tentatæ tres, ora Salentina, Lucania, Campania. A Rhegino litore, quod abeſt octo dierum itinere, Neapolim vſque perductus vrbem regiam inuaſit. Neque vnico regno contentus, ſuperatis freti faucibus, Meſſanam perſtrinxit. Demum, dum adhuc prouinciales hi terræmotus graſſarentur in Calabria, inter tot marium, terrarumque tractus, infeſtatæ Senæ, vrbs Hetruriæ florentiſſima, adiectis ad reliquam Italiam veluti minacibus nuncijs. *Terræ* inquit Seneca, *non vnquam per ducenta milliaria motus extenditur.* Hic ab extrema Calabriæ ora vſque Neapolim pluſquam trecenta paſſuum millia tenuit. Ex quo perſpicuè conſtat non potuiſſe in locis tam diſſitis terram intremere contextu quodam, nexuque partium, & vt loquuntur Philoſophi, *per conſenſum*: ſed vbique concuſſam vi ſpirituum ſublatentium, iactatione quà maiore, quà minore; pro halituum copia, & ſubterraneis anguſtijs: eruptione pluribus in locis tentata, in pleriſque conatu inani, diſtractis viribus. Amplitudini par diuturnitas, nè clades magis locorum ſpatijs laxaretur, quàm temporis. Enimuerò duobus iam exactis menſibus, adhuc terræmotum per interualla ſæuire quotidianæ litteræ perferunt. Ineunte Iunio congeminatus primo ſimilis terræmotus: niſi quod huic parem diruendi materiam ruinæ ipſæ ſubtraxerant. Sub ortum Solis, primo radiorum appulſu excitati ſpiritus, euocati-

Seneca lib. 6. nat. queſt. cap. 25.

que ad ſupernâ cœpere denuo terram impetere, ac veluti admotis machinis arietare. Præmiſſus hic maioris cladis prænuncius, vt opportunè ſibi fuga quiſque conſuleret, impleto Dauidis oraculo, *dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus.* Hora imminebat quarta ſupra decimam, cum incaleſcente iam Sole, quaſi tunc quoque iræ caleſcerent, halitus maiore impetu ſoli duritiem adorti, terræmotum edidere in vniuerſa Calabria adeo ingentem, vt iterum omnia latè loca Neapolim vſque peruaſerit: quanquam id ſparſim raptimque, deferueſcente per interualla ſæuitie. Catacium in primis, Conſentiamque peſſumdedit, odio in metropoles infeſtiore: Catacij, quod ſupererat Epiſcopalis templi, Conſentiæ, quod ſteterat regiæ arcis deiecit. Vtrobique ædes reliquæ concuſſæ labant, quantum coniectura aſſequi poſſumus, primo aggreſſu labefactandæ. Beſidiæ, & Parycos modicè prius attacta detrimentum feruntur nunc paſſa non modicum. Sanctæ Seuerinæ mons in enormem hiatum abſceſſit. Petilia, & Caſabona planè deturbata, atque euerſa. Oppida his minora, vicique inoleſcente malo non numerantur in clade. Iam inſtaurato vbique metu, denuo deſerta tecta, remeatumque ad campos. Quippe veluti fatali quodam inſtinctu, tunc maximè ad terræ gremium confugimus, cum nos tellus exagitat: quaſi parentem agnoſcamus, dum punit. Sed profectò, vt cœpere res labi, planè ruunt. nempe id anſam dedit Vticenſi claſſi, vt Medamæ litora inuaderet, ijs in ſeruitutem abductis, quos tellus excuſſerat in oras barbaras amandandos. Nunciatum etiam e citeriore Calabria in agro Nuceriano pluiſſe grandinibus tantæ molis, vt duarum librarum pondus explerent; quibus animantes non

Pſ. 59.

pau-

paucæ ſub Dio exanimatæ, quaſi lapidatum eſſet de cælo. Grandines quoque viſas ſubuirides, veluti ſpem facerent melioris fortunæ. Quanquam, ſi rationes expendimus, ſpes in metum euadit: neque alia ſpes affulget, niſi de qua poeta,

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem. Aeneid.4.

Deſperanda vicina quies: mali ſperanda diuturnitas. Etenim Ariſtoteles ita pronunciat: *Cum fortis, factus fuerit terræmotus, non mox, neque ad ſemel ceſſat agitans: ſed primò quidem vſque ad quadraginta dies agitat: poſterius autem, & ad vnum, & ad duos annos dominatur, ſecundùm eadem loca.* Arift.2. Met. ſum 3.c.2. Elapſi iam quadraginta dies annuum, aut biennalem terræmotum prænunciant. Quid non pertimeſcendum ab annis, quando fuit adeo exitialis diecula? Inſtaurata ſæpiſſime ſoli iactatio vires indicat hoſtium adhuc integras; grauémque eſſe terræ gremium halitibus, quos ipſa in ſuum gignit exitium. Abditum in humo malum, atque altè in viſceribus ipſis infixum. Quippe in Calabria, vt diximus, rupes præaltas admolita natura eſt: infra quas cauernæ, & voragines, halituum non tam aulæ, quàm carceres. Horum, dum a clauſtris reſiliunt, alios laxatis compagibus tellus egerit, alios fruſtra connixos retrudit. qui, dum retentant exitum, nouo ſolum obluctans concuſſu cient. *Creberrimus*, teſte Plinio, *Punico bello terræmotus, intra eundem annum, ſepties, atque quinquagies nunciatus Romam.* Plin.lib.2. c.83. Nunc nunciatus intra diem quater, & vicies: intra menſem non minùs quàm centies, obfirmata inde ſoli, hinc halituum pertinacia, pugna toties ceſſante, toties reparata. Ex his perſuaſum, vt reor, quod ſuadendum propoſui, terræmotum hunc, quo de agimus, ſiue atrocitate cladis, ſiue amplitudine locorum, ſiue diutur-

nitate

nitate temporis reponendum eſſe inter maximos. Quod ſi inter maximos, numquid non inter magnos? Si inter magnos, vtique inter eos, de quibus dictum eſt, *Erunt terræmotus magni per loca, & peſtilentiæ, & fames*. Rogandum profectò diuinum Numen, ne terræmotum fames, & peſtilentia excipiant. Nam ferreum ad imbres cælum, & ſicci halitus adurunt exuccam ſegetem: motuque terra crebro in hiatus diducta, Mephitim teterrimam, ac ſpiritus graueolentes exhalat. Quippe qui ducunt eluuiem ex occulto. Quamobrem id animaduertens Seneca, *Solet*, inquit, *poſt magnos terrarum motus peſtilentia fieri. Nec id mirum eſt. Multa enim mortifera in alto latent: & aer ipſe corruptus internorum ignium vitio, cum longo ſitu emiſſus, purum hunc, liquidumque maculat, ac polluit: inſuetuſque ducentibus ſpiritum affert noua morborum genera*. Hæc Seneca. Nos verò mittamus omina calamitatis futuræ, quam Numen iratum minatur, placatum auertet: & quod reliquum eſt, ruinæ totius, quam præſens clades intulit, pretium expendamus. Hoc vt præſtetur exactiùs, neque ingratum, vt arbitror, neque abs re erit, Calabriæ totius, vnde damni æſtimatio petenda eſt, ſitum, magnitudinem, emolumenta breui narratione percurrere.

Lucæ 21.

Seneca lib. 6. natur. quæſt. c. 27.

Calabria, olim Meſſapia e Solino, Auſonia ex Catone, ſiue ab antiquioribus Calabris, qui vt Ptolemeus teſtatur, in Salentino litore mare Ionium incolebant, ſiue à Calauria Argolici ſinus inſula, vt refert Ortelius, Demoſthenis interitu nobili; ſiue a ſoli vbertate, vt Leandro, & Barrio placet, Græcarum vocum, καλός ῥέω, coniunctione appellationem ſortita, gemino circumfuſa mari, Tyrrheno, & Ionio, ab oriente Salentinos, & Græciam ſpectat, ſtirpem antiqui nominis

Solinus. Cato. Ptolemeus. Ortel. in Theſauro Geograph. Leand. in deſcrip. Ital. regione 7. Barr. de Antiquit. Calabr. lib. 1.

minis; ab occidente Neapolim: quà ad Aquilonem vergit, Lucaniæ nectitur: quà ad meridiem obuoluitur, peranguſto diſciſſa freto, Siciliam veluti diſcedentem proſequitur, vltimo Italiæ fluctu. Demum quà mare procurrit longiùs, Africam proſpicit, extremo Europæ litore. Longitudo non a Talao, vt Barrius, ſed vt Ortelius, & alij a Lao fluuio, qui Calabriam a Lucania dirimit, vſque ad Leucopetram centum octoginta millibus paſſuum tenditur. Latitudo maxima ſeptuaginta; minima viginti milliaribus conſtat. Prior ab vrbe Terina ad Lacinium promontorium: poſterior ab antiqua Lametia, Scylletium vſq; perducta: vbi vicino freto Iſthmus adiungitur. Totus verò regionis ambitus ſeptingenta, triginta millia paſſuum continet; inter magnæ prouinciæ, regnique amplitudinem, ſed regno propior. Calabriæ fines vlteriùs Maginus, & alij porrigunt: qui Tarentum inter Calabriæ vrbes recenſent. Siue quia confundunt cum Calabria magnam Græciam, quæ ex ea parte patet latiùs: ſiue quia, teſte Plinio, a priſcis Calabriæ nomen accepit peninſula illa, quæ Tarento Brunduſium ducitur. Quod poſtea nomen a Salentinis relictum ad oram conterminam traductum eſt. Quanto in honore regio hæc apud reges fuerit, illud argumento eſt, quod futurus Regni hæres Dux Calabriæ vocabatur: quaſi hoc nomine ſceptra præciperet, Cæſar imperio deſtinatus. Præludebat ille regno adminiſtratione Calabriæ. Quippe vrbes complectitur ſex, & viginti; quatuor Archiepiſcopali, cæteras epiſcopali infula ornatas. Oppida, pagique pœne numerum fugiunt: tanta vicinitate, ac frequentia, vt continentem vaſtiſſimæ vrbis ſpeciem præbeant, quæ rura, villaſque concludat. Porro Calabria eſt omnis diuiſa in prouin-

Barr. ibid. Ortel. & Leand. locis citatis.

Leucopetra, nunc Capo di*ſparte vento ex Leand.*

Terina, nunc Mantia ex Nigro apud Ortelium.

Pametia, nunc S. *Eufemia.*

Magin. in Geogr. Ptol. deſcrip. & Pamel. in Tertull. de pallio nu. 55.

Cluuer. introd. in Geogr. lib. 3. c. 29.

Plin. lib. 3. c. 11.

cias duas: quarum altera Brutios, altera magnam Græciam continet. Illi ita dicti, ſiue a Brutia fœmina, cuius opera primam arcem cœperunt, vt refert Trogus: ſiue a Bruto eximiæ virtutis viro, vt placet Annio: ſiue a Bretio Herculis filio, a quo exædificata Brutiorum caput Conſentia, vt in Dionyſio Afro legitur: ideo Bretij ab alijs, & tota regio a Polybio Brettania dicitur; ſiue denique ad contumeliam, odio Lucanorum, quibuſcum bella geſſerant, vt vult Strabo: tanta ſententiarum varietate ſuum cuique permittente arbitratum. Magnam verò Græciam appellarunt coloniæ a Græcia deductæ, ad quam Calabria ex eo latere obuertitur. Principes hic a Græcis exædificatæ vrbes. Nam Scylletium ab Vlyſſe conditum refert Caſſiodorus, ſuæ fortaſſe Ithacæ nidulum, ac rupes peroſo: ab Athenienſibus affirmat Plinius, a quibus, & nomẽ acceperit. Rhegium extructum a Chalcidenſibus Solinus, & Strabo tradunt. Quamuis verò antiquiorem eius originem Ioſephus referat in Aſthenegum filium Gomer, Noe abnepotem: tamen Rhegium à Græcis, hoc nomen obtinuiſſe idem teſtatur. *Cum Gomer, inquit, haberet tres filios, Aſthenegus quidem Aſthenegos inſtituit; qui nunc Rhegium vocatur à Græcis.* Ex quo coniectare licet Coloniam eò deriuatam Græcorum: Rhegium autem dictum, vt Trogo placet, a Græco verbo, ῥήγνυμι, quod a Trinacria diſciſſum: poſtea Rhegium Iulium, quod poſt terræmotus ruinam a Iulio Cæſare inſtauratum. Sybarim a Sagari Aiacis filio, non multò poſt Troiæ excidium, excitatam narrat Solinus: tanta felicitate, vt mox ſibi vrbes quinque, & viginti bello Sybaritæ ſubiecerint. Tum, præcoce fortuna irritante finitimos, a Crotonienſibus domiti, euerſique. Ex eius reliquijs condi-

Trogus. Anneus. Dionyſius Afer. Polybius. Strabo. Caſſiodorus in Epiſt. l. 12. Plin. lib. 3. c. 10. Ioſeph. lib. 2. antiq. c. 11. Trogus Appianus Alexand. lib. 4. Solinus apud Leandr. loco cit.

conditum Thurium, hodie vulgò Terranoua. Petilia à Philocteta Herculis comite extructa. Quamobrem Mantuanus vates,

Parua Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.

ſiue ſit vrbs illa, quam nunc Belcaſtrum appellant, vt contendit Leander, ſiue Policaſtrum, vt Barrius, ſiue Strongiolis, vt alij. Locri etiam Græcos conditores agnoſcunt, vel Euantem, vt Euſtachius, vel Aiacem, vt Solinus affirmat: religione fortaſſe quadam nouas vrbes emolientibus ijs ipſis, qui paulò ante Troiam euerterant. Triſchene, nunc Taberna, ipſo vocabulo præfert Græciam, à tribus tabernaculis dicta, quod olim eius vrbis Epiſcopus triplici in templo per vices ſacra perageret. Crotonem quoque à Græcis poſitam omnes tradunt. Incertum an ab ijs eò tempeſtate delatis, vt ex Anthioco narrat Strabo; Achiuis mulieribus, quibus iter cœperat eſſe faſtidio, ibi ſedem poſcentibus: an, vt Pythagoræ placet, à Thebano Hercule etiam Græco, & Græcis fabulis inclyto. Qui nomen Herculeo quoque promontorio fecit, quod à Sicilia diſtractum duo inter ſe commiſit maria. Græciam olet illa iactatio, quod Milo Crotoniates virium fuerit tam immanium, vt columnam, qua ædificium nitebatur, dum rueret, manu inhibitam ſuſtentauerit: donec, qui ſuberant, omnes effugerent. Sampſon planè alter, niſi quod columnam ille dimouit, iſte detinuit. Sed Græcam vrbem perſpicuè commonſtrat Pythagoræ Samij domicilium, qui toto pœne terrarum orbe peregrinatus, tandem Crotone conſedit: vbi de mundi ortu, concentuque diſſeruit; atque in Italiam primus, Auguſtino teſte, Philoſophiam inuexit: cum nondum aut Platonicæ porticus, aut Peripatetica lycea celebrarentur in Græcia. Ad hunc au-

Barrius de Antiq. Calabr. lib. 6.

Leander. loco cit.

Barr. lib. 2.

Euſtachius

Solinus.

Barr. lib. 4

Strabo.

Pythagor. apud Bar. loco cit.

Leand. de ſcrip. Ital. reg. 7.

Auguſt. lib. 8. de Ciuitate c. 9.

Laert. in vita Pythag. diendum, vt narrat Laertius, vndique Itali reliqui, Romani præcipuè confluebant:eiuſque præceptis imbutum Romanorum Regem ſapientiſſimum Numam *Hieronymus contra Iouin.* tradit Hieronymus. Oſtentantur adhuc prope Crotonem a Pythagora erectæ in litore columnæ duæ, imitatione quadam Herculei monimenti ad Gaditanum fretum; quaſi Pythagoricæ doctrinæ metæ, vltra quas nemo poſſet excurrere. Crotoni potiſſimùm adſcribendum, quod ad Græciæ Calabria magnæ quoque *Barr. lib. 4 Leand. loc. cit.* appellationem adiunxerit. Hic Orpheus poeta, qui Argonauticam cecinit: hic Alcmæus, qui omnigenam de natura ſcripſit hiſtoriam: hic Arignotus Philoſophus, qui ſacri agnomen obtinuit: hic Philolaus Pythagoreus: hic denique, vt in Timæo teſtatur Pla*Plato in Timæo.* to, omnes bonarum artium diſciplinæ, veluti Athenis in alteris, floruere. Nec defuere Calabriæ viri eximia ſanctitate clariſſimi. Inter quos antiquiſſimæ memoriæ Nilus Abbas, recentioris Franciſcus, minimorum maximus inſtitutor, nouus apud Italos Thaumaturgus: hoc diſcrimine, quod is montem precibus mobilem, hic tranſmiſſo pedibus freto, mare immobile præſtitit. Eruditè non minùs, quàm accuratè virorum illuſtrium, quos ea regio genuit, *Barr. in calce libri.* longum texit catalogum Gabriel Barrius in libro, quem inſcripſit de antiquitate Calabriæ. Cæterùm gens plerumque ingenio feruido, callido, & ad omnem diſciplinam verſatili: apud exteros popularium amantiſſimi, in patria æmuli, & rixoſi. Cæli apud eos iucunda, ſalubriſque temperies, vergens tamen ad calidam: niſi æſtiuo tempore ſtatis quotidie reflantes horis fauonij, euentilato aere, Solis feruorem obtunderent. Nihil regione tota, ſiue ad delicias amœnius, ſiue ad vbertatem feracius, ſiue ad omnem humanæ

Digitized by Google

vitæ vſum accommodatius. Amœnitatem aſpectu præferunt montes, quibus ex vtroque Calabria latere, ſubſtrato imminet mari, an ſpectanda, an ſpectatrix. Hi eius Apennini ſunt partes, qui protenſus ab Alpibus catenata ſerie, nexuque cacuminum Italiæ dorſum diſcriminat: atque in Calabriam ductus interdum in editiſſimas rupes, atque in altiſſima ſurgit faſtigia. plerumq; verò lenibus iugis in colles molliter accliues demittitur: quos perenni viriditate conueſtit, pleriſque arborum intacta coma hyeme ver exhibentibus. Inter Calabriæ montes eminet Sila, ſyluam ducentorum millium paſſuum ambitu attollens, intonſis ilicibus, piniſque condenſam. Quæ ramis multa fronde comantibus, atque inter ſe cælo conſertis, vmbra terris diffuſa, viatores velut de induſtria protegit: ita vt Conſentia Catacium integrum diei vnius iter æſtate media confici poſſit, arboribus veluti haſtatis æſtum, ac ſolem arcentibus. Hyeme verò mons idem nemus Hercinium, aut Caledonium æmulatus, anni caneſcentem ſenectam ingenti niuium pondere ſuſtinet: mox brumali aſperitate in ſummis caloribus ad voluptatem trahenda. Hinc prævalidæ trabes ad conſtruendas nauium arbores, vt ijs mare ſtratum ſylueſcat. Hinc ad vſum nocturni luminis tedæ, flamma parabili, & cereas faculas imitante. Hinc denique immenſa vis picis ad conglutinanda ſiue ſolaria, ſiue nauigia: illa ne imbribus pateant, hæc ne fluctibus. Hanc vtpote odoratam, reſinoſam, rutilam, atque ad medicamenta vtiliſſimam commendant Dioſcorides, & Galenus. In cacumine lætiſſima pecori paſcua: quod abigendum à paſtu, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, cum vbique fontes ſubſiliant. Qui primò argenteis ducuntur per fibras

Barr.lib.2

Dioſcor. lib.1.

Galen.Antidot.lib.8

arborum riuis, dein etiam in ingentes amnes exuberant. Hanc laudem tota ſibi regio vendicat, quam & fontanæ, & fluuiales aquæ rigant. Principes in Calabria citeriore fluuij Buſentus, & Crates. Ille, quem alij Baſentium, alij Caſuentum, alij Barentinum vocant, ab impoſitis Conſentiæ iugis excurrens, per ſubiectas rupes ad meridiem obuerſas, ingenti ſtrepitu præcipites aquas euoluit. Tum in planitiem effuſus, & crebris ſubinde curuatus flexibus, non vno tramite circumiectis campis illabitur. Demum, magno amnis vtriuſque fremitu, Crates ad mare decurſurum intercipit: eoque quaſi catenatum perducit, & alueo ſpoliatum, & nomine: in ſupplicium forraſſe, quod Alarici Gothorum Regis theſauros, cum eiuſdem cadauere contumulatos, adhuc & arena celat, & gurgite. Crates, quinto ab vrbe Conſentia lapide, teſudante humo ſcatebram exilit: obſcuris inter Silæ vmbras natalibus, obſcuri etiam nominis, dum ſuas dumtaxat aquas vehit. Sed magnorum montium iugis delapſus, nouo ſemper latice ditior, paulatim e fonte ſuccreſcit in fluuium. Et iam iuſto alueo, gemina ripa coercitus, Conſentinum agrum recto amne perſtringit, Conſentiam, ſub auguſtiſſimi pontis fornicibus, magno murmure præteruectus, Dein Buſento, aliiſque inclytis amnibus, quaſi ex inaſperato in eiuſdem os influentibus, longo viarum ambitu, elatis cornibus, in magnam Græciam inuehitur: vnde fluctus a marinis haud longe abhorrentes in craterem Tarentini ſinus exonerat. Fama vtrique fluuio eximia, quod Crates flauum colorem, *Buſentus* capillo nigrum impertiat: illius apud fœminas, huius laude apud viros. Secundum hos celebratur Exarus, qui ex Apennini fonte prorumpens, per ampliſſima terrarum ſpatia, ad

Ortel. in Theſauro Geograph.

Paulus Diacon. lib. 13. hiſtor. Sabell. Enne. 7. lib. 9.

Ouid. Metamor. 10. Leand. loc. cit.

Syba-

Sybarim vſque decurrit: cum quo ſociatis aquis,
vterque mari confunditur. His adiungitur Acheron:
qui ad montis radices innaſcitur, prope antiquæ Pan-
doſiæ monimenta, olim ænigmate Delphici oraculi,
& cæde Alexandri Epirotarum Regis, qui Calabriam
inuaſerat, nobilitatus. Hic Altiliam inter, & Mur-
gantiam in abditiſſimas valles ingenti mole deuectus,
magnam ſoli partem exorbet, ac nullo aquarum di-
uortio iter, quod cœpit, percurrens, in altera Cala-
briæ ora ad Ionium mare demittitur. Eius fluminis
accolæ Acheruntini dicebantur, ex Plinio: nunc ijs *Plin. lib. 3.*
ex terræ hiatu altero patefacto Acheronte. Nobiles *c. 3.*
in vlteriore Calabria fluuij Neætus, & Sybaris, ab eo-
dem Plinio primi in ſecundo Europæ ſinu collocati: *Plin. ibid.*
ille prope Crotonem, hic prope antiquam Sybarim; *c. 1.*
quæ ab amni mutuata eſt nomen: ille verò a Syba-
ri fonte in Achaia, a quo Sybari Calabro deriua-
tum nomen tradit Strabo. Præſtant quoque co- *Strabo*
pia, & altitudine aquarum Alis, & Angitula. Alis *lib. 8.*
prope Catacium e cacumine montis elapſus, ac lon-
go tractu vltra patrios fines euectus, ſtipendiarias,
aquas, non Ionio, aut Tyrrheno, conterminis Cala-
briæ maribus, ſed Adriatico deſtinat. Angitula fluit
non longè ab antiqua Vibone, inter amœniſſimos
campos, & prata ſemper vernantia. Amœnitas loci
locum fecit poetarum mendacio, Proſerpinam eò è *Barr. lib.*
Trinacria delatam, vt coronas puella ſibi floreas texe- *2.*
ret. Cum his adnumero Lametum amnem, Lametia
nunc ad ſuperioris Calabriæ magiſtratum adſcita.
Hic prope Nicaſtra, modò continenti curſu rapidus
fertur; modò ſaxis ſublatentibus eliſus volutatur in
ſpumas, quà torrens, quà fractus. Nomen ab hoc, &
oppido factum, & litori: quem ſinum Lameticum Ari-

ſto.

Digitized by Google

Ariſt. 2. Polit.c.10. ſtoteles appellat. Præter hos, Crotalus fluuius, quem inter nauigabiles collocat Plinius. *Plin.lib.3. c.10.* Alex Straboni celebris e cicadarum in vtraque ripa inæquali ſtridore, *Strabo apud Leand. loco cit.* quod in altera feruore Solis reddantur vocaliores. Luconus Crotonenſium, & Locrenſium pugna memoratus Trogo. *Trogus. lib.6.* His adde Acrin, Tacinam, Metaurum, Syrim, Baſentum: quem fluuium falsò aliqui cum Buſento confundunt, vt animaduertit Leander. *Leand.loc. cit.* Hi, aliįque obſcuriores æſtate vadari vix poſſunt: hyeme verò, cum e montibus eluuionem acceperint, ne ab equite qnidem ſine diſcrimine. Nec raró infeliciter lapſos amnis præterfluens abripit, hauritque. Cæterum magna ex ijs voluptas, cum partim in xiſtos, ac topiaria buxo, myrtoque conſita, corriuatis per tortuoſos anfractus riuulis, viſuntur clementiſſimè ſerpere: partim per crepidines montium; valliumque ſeceſſus obmurmurant: vmbroſis hinc, inde ilicibus, curuato faſtigio, in vitrea ſe ſe vnda ſpectantibus, quaſi conſilium formæ capturis, congeminato intra amnem nemore. Nec ſuæ arenis deſunt aquæ. Quæ paſſim manant per litora gelidæ, & dulces; complectente ſalo fonticulos, non violante dulcedinem. Hæ cymbis litoralem oram radentibus placidum præbent iter. Tutum etiam præſtant turres identidem, non pluſquam ſex mille paſſuum interuallo, diſpoſitæ; ijs præſertim locis, quibus conditi introrſum ſinus pyratis commodant latebram. Quos, cum ſublato igne detexerint, bombardæ ictu propellunt, fulmine fulgurationem ſequuto. Litora quoque ſub turribus non raró portuoſa, acceſſu nauigiorum facili. Neque hæc aut ſcopulis inſida latentibus, aut præruptis aſpera: ſed toto fermè Calabriæ ſinu tam benignè fluctus excipiunt, vt altero liceat vndam remo, alte-

altero arenam proſcindere. Offerunt ſe nauigantium oculis pagi,caſtella,vrbes montium dorſis impoſitæ; aſpectabili quadam naturæ pompa, ac veluti theatrali. Diſcriminantur hæc villis,prædijs, viridarijs:quæ omni pomorum genere abundant, eximij ſucci, & ſaporis. Oſtentantur paſſim mala citria, medica, aurantia in auri ſpeciem pendula. Hortis Heſperidum hic exhibitis:niſi quod hi dracone carent,non mediocri regionis laude a ferarum innocentia.Inter mala limonia regnum Rhegina obtinent. E quibus alia mole præſtant:alia ſemine in varias figuras flexili,pyra, pruna,aliaq; id generis poma ementiuntur:quaſi iocante, atque oculis illudente natura. Cortice etiam dulciſſimo veſtiuntur aurantia,pro integumento, pro dape. Vineta quoque cernuntur latè apricantia: viteſque modici hominis altitudine a terræ vbere non diuulſę, luxuriantes vbertim pampinos fundunt innuptæ, nullo,vt in Campania,maritali populorum amplexu. Interdum etiam trabibus adminiculatæ ſubdiales pergulis inambulationes opacant, molliùs inter vmbras excepto Sole. Vuas gignunt quà rubentes,quà ſubalbidas,acino prægrandi, ſuccoſo, percocto,duracino, odorato; an ad eſum, an ad potum ſuauiores ambiguum. Præcipua laus vinis, quæ ſubflaui coloris, atque auro perliquido ſimilis, ſiue cirella vocāt a Cerillis, vico Straboni noto, ſiue clarella apud exteros *Strabo* quoque clariſſima. Hæc ita ferunt aquam, vt etiam *lib.6.* mare integrum ferant: per quod tranſuecta, & robore accreſcunt, & pretio. Nec ſecunda nobilitas Blandæ *Blandæ,* vinis, quæ tum palato, tum oculis blandiuntur. Nec *nunc Bel-* minor authoritas vernaticis S. Lucidi: quæ parciùs *vedere.* hauſta vires largiſſimè reparant. Ab his dignatio vinis Treuijs prope Angitulam.Honos etiam expreſſis præ-

lo Conſentino,& Tempſano, quæ laudantur a Plinio. Neque verò ſegeti terra humorem denegat, quem arboribus ſufficit. Nam & copioſè herbeſcit ad paſcua:& flauentibus hordei, frumentique ſpicis latiſſimè turgeſcit ad horrea: vt prope Crotonem Appulos in Calabria campos non deſideres. Olei, olearumque felicitas, vt Salentinis loco finitima, ita & vbertate affinis. Butiri, lactis, caſei tanta copia, quantam præſtant opimis gregibus herboſa collium pabula; nutriendis etiam equorum armentis aptiſſima. E quibus Beſiadatum nota inſignes cum Theſſalis & curſu certarent, & forma. Syluæ quoque vtriuſque Calabriæ dulceſcunt in ſaccara, nobiliſſima gulæ irritamenta: tricliniorum luxu, Regumque delicijs ex vna quæſitis arundine. Nec minor a ſale vtilitas, ſine quo inſulſa fercula, & ne ipſe quidem ſapor eſt ſapidus. Quippe dulcia ſolent eſſe faſtidiq, niſi quid acris admiſceant. Præter factitium in ſalinis, montes quoque Calabri prope Altomontem obrigeſcunt in ſalem; reclamante nequicquam apud Gallos Hilario, *nullum terra ſal reperiri*. Adnumerari poterat inter Pliniana mendacia, flumina ſalis oſtentari apud Caſpios, niſi ſalis montis extarent hic apud Calabros. Sal his natura prodegit, ſapientiæ ſimulachrum. Vna Lothi coniugis poſt incendium, quinquaginta poſt ingentem terræmotum in Noricis ſtatuæ ſalis repertæ, documenta poſteris, vt poſt ſupplicia ſaperent. Litora vtriuſque oræ piſcoſa: & thymnorum præcipuè captu circa Napitiam, vt animaduertit Leander, inſignia. Quippe in æſtiuis caloribus gregatim eò ex Africa innantes, ferreis inter vndas concameratis retibus, Delphino & præeunte, & prodente ſtringuntur. Vbi magnitudinis immanis belluæ piſcatorijs haſtis con-

Henr. Bacchus in deſcrip. Regni.
Hilar. in Matt. can. 9.
Plin. lib. 31. c. 7.
Geneſ. 19.
Theatrum vitæ hum. vol. 2. l. 7.
Leand. loco cit.

foſſæ,

foſſæ; cruentatis purpurea tempeſtate fluctibus, prædam præbent ingentem, futuram Italiç toti dapem ad ſalſamenta lectiſſimam. Terra lini, cannabis, goſſipijque ferax, vt Leander, & Maginus teſtantur. Vermiculi etiam pretioſi. Nam bombices euiſcerantur in ſericum, dum tenuiſſimo inuoluti orbiculo nobilem ipſi ſibi texunt interitum. Mox *aluo*, vt Tertullianus loquitur, *nouo animata iam ſtamine*, ſurgunt tanquam parui Phœnices e ſuo funere rediuiui: in præmium, credo, quod inde ſplendor ſacris veſtibus, atq; aris accreſcat. Hinc in templis, hinc in tectis pompa parietum: hinc aulæa, opere Belgico, ſericis filis, auroque ductili attexta: vt magnificentiùs ex auro ſpirent, molliùs e ſerico ducantur imagines. Ex hac denique textrina, nullo nobilium, plebiſque diſcrimine, tota pœne Italia ſericata vnius beſtiolæ labore veſtitur. Idque tanto Calabriæ emolumento, vt vectigales anni huius cenſus locati ſint numis aureis quinq; millibus ſupra trecentos. Vnde ſupputari poteſt magnitudo totius ſummæ præcipuæ, ex qua particula iſta quotannis regio fiſco decerpitur. Profectò non minus auri ex animalculi viſcere, quàm e fodinis Indicis humana cupiditas eruit: dum, effoſſis altè cuniculis, in naturæ patrimonium irrumpit, anquiſitis opibus prope tartara. Quamquam ne auri quidem, argentique foſſilis copiam, quam in India ſuſpicimus, deſideramus in Calabria. In agro Conſentino, Tempſano, & Altomontano argento, auroque intermicant terræ venæ, quaſi ſanguine ditiore turgeſcant: ſed tanto labore metallum e terreis glebis excerpitur, vt expenſæ pretium exæquent; aurum oſtentante ſimul, & ſubducente natura. Exhibet tamen largiſſimè partim in agro Conſentino, & Altomontano, partim in

Leander in deſcrip. Ital. Reg. 7 Magin. in Geogr. Ptol. deſcrip. 14. Tertull. de Pallio.

Henr. Bacchus in deſcr. Regni.

Murgantino plumbum, ferrum, chalybem. vnde ſclopos plumbeis glandulis, milites galeis, enſibus, clypeis, loricis inſtruit, atque integros obarmat exercitus: intremiſcente nunc ad ſupplicium ea potiſſimùm terra, quæ bella pœnè omnium gentium reparat. Neque Calabria Alpinis inuidet iugis cryſtalla: neque Indico mari coralia. Nam in agro Altomontano frigore conſtrictæ niues in cryſtallinos grumos concreſcunt, cæli gemmaſcente iniuria; & humore in conuiuarum ad potationem delicias, ac mulierum ſpeculares luxus conuerſo. A litore verò Parycij, vſque ad Lametiæ ſinum, prope ſcopulos rubræ adnaſcuntur arbuſculæ: atque, inter caneſcentes vndas, purpurea maris nemora teneros iaciunt, flexileſque ramuſculos, qui ex vndis educti, primo auræ molliſſimæ afflatu, pretioſè obdureſcunt. Maior alabaſtri æſtimatio, quod prope Altomontem, & Ruſcianum effoditur. vbi etiam lapis marcheſites: vt Erythrei litoris iactet quoque gemmas Calabria. Denique illud planè miraculo, quod cui regioni tellus planè cuncta ſuppeditat, manna quoque cælum effundit, eiuſdem formæ, ac naturæ cum antiquo Angelicis manibus elaborato, vt Conimbricenſes contendunt. Nam, & iuxta Altomontem in citeriore Calabria, & in vlteriore ad antiquæ Turſianæ veſtigia ros e cælo deciduus ſylueſtribus prunis exceptus quà folijs, quà trunco, noctis frigore conſtipatur in grana. Quæ poſtea, in prædulcem eliquata humorem, medicamenta ſuauiſſima præſtant, ſorbenda vel pueris: tanta ſalubritate, vt in ea cæleſte munus agnoſcas; tanto pretio, vt interdum Neapoli mannæ Calabræ vncia ſeptem nummis aureis venierit, quaſi e cælo imber aureus cecidiſſet. Hanc opulentiſſimam regionem, terræ, cæliq;

Magin. loco cit.

Barrl. 2.

Conimb. in Met. tr. 7. cap. 11.

donis inſignem, quæ nihil aduentitium mutuabatur a cæteris, multa tranſmittebat ad exteros, recens calamitas ita vaſtauit, vt amœnitas in horrorem, frequentia in ſolitudinem, rerum omnium copia in egeſtatem euaſerit. Nouæ molem iacturæ priſtina metitur felicitas. Vnicus obliguriuit hiatus quidquid, tot ætatum impendijs, ars, & fortuna congeſſerant. Tanta oppidorum, vrbiumque celebritas, tanta ſoli magnificentia, tanta collium, camporumque feracitas; tanta fontium, amniumque per innoxios vbique ſaltus vbertas; tanta rerum, quæ ad humanam vitam conducunt, vel præſtantia, vel copia; tanta denique naturæ in ea regione veluti exultantis felicitas vno terræ nutantis motu, ac pœnè nutu deiecta. Loca paſsim inania, ac deſerta; quæ paulò ante ciues, ac tecta compleuerant. Itinera ſæpe arenarum obſeſſa montibus, intra fines Italiæ traducta Lybia. Agris cultores deſunt, agri cultoribus; ædes incolis, ædibus incolæ. Superſtitum magna pars aut e ruina ſanguine cruentati, aut metu exangues. Tota fere Calabria adhuc cubatur in campis. Malum indigenæ, quod aliquando experiuntur, ſemper expectant. Timor, qui aſſuetudine plerumque exoleſcit, nunc integratur in dies. Quidquid cladis finis putabatur, gradus eſt. Malum ſemper recens præteriti memoriam inſtaurat, ac noua pernicie nondum obductum vulnus exulcerat. Quantum ex hoc terræmotu toti Calabriæ damnum obtigerit, ducere coniecturam licet ex incendio Veſuuiano: in quo bis centies centum millium aureorum iactura æſtimata. Vnius montis flamma tanto pretio ſtetit. Paucorum oppidorum, cum finitimis prædijs, ruina præcipites traxit tot opes. Non ſanè cum his conferenda tot montium, tot litorum, tot pagorum, tot op-

pidorum, tot vrbium, Prouinciarum denique vaſtitas. Neque reparandi ſpes promptæ. Deſtinatus eò ad dignoſcendum Prouinciarum ſtatum à Medinæ Duce, Regni Prorege Conſiliarius Hector Latrus, vir cordatus iuxtà, ac pius. Huic partim e fiſci, partim e Montis miſericordiæ ærario, octo circiter nummorum aureorum millia ad reficienda damna, ac recreandos inopes attributa. Salubri quidem conſilio, & Chriſtiana pietate digno. Sed maius eſt, quàm pro ſubita medicina malum. Feſtinatum eſt in damna, quæ non niſi lenta patiuntur remedia. Quod citiſſimè hora deleuit, vix longi ſeculorum conatus poſteritati reſtituent. Profectò tanta ſupplicij moles non ſine diuina dextera. Conſpirat in hoc ſupputatio temporum. Quippe vndecimo ab hinc anno, iiſdem Quadrageſimalis ieiunij diebus, eodem vertente palmarum ſabbato, iiſdem pomeridianis horis, ingens in eadem Calabria terræmotus. Tantus temporis articulorum conſenſus referri non poteſt ad ſydera: quando id palmari argumento commonſtrat palmarum recurrens dies, non a natura inſtitutus, ſed ab hominum arbitratu, qui ſubeſſe nequit aſtris: nempe ſui iuris, ac ſuo cætera moderatus imperio. Diuino igitur factum conſilio, vt adeo adamuſſim ſibi temporum momenta reſponderint, congeminata calamitate palmarum ſabbato. An, vt tot defunctorum millibus inter Chriſti Domini parentalia, ſanctiùs parentaretur? An, vt in ipſo dominicæ paſſionis exordio, Chriſtiana tolerantia probaretur? An, vt quo tempore miſericordia inter oleas triumphauit, diuina quoque iuſtitia triumpharet? palmis, vt Hugo animaduertit, ſeucritatis indicibus, nempe aculeato faſtigio, ac deſinente in mucronem. Quidquid cauſæ fuerit, profectò immiſſas a Deo ad

Hugo Card. in Pſ. 21.

ſup-

ſupplicium ærumnas, non ſola ſibi Calabria vendicat. Bellis terræmotus obſtrepituros Chriſti vaticinium pronunciauit. *Surget, inquit, gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum: & erunt terræmotus magni per loca.* Quid elementa querimur in noſtrum exitium armari, quando ipſi in mutuam cœdem conſpirant homines? Motus terræ in Calabria: bellorum motus in altero Italiæ margine ad radices Alpium, in Gallia, in Belgio, in Hiſpania, in Germania. Bellum exarſit fœderatis hinc, inde militibus toti pœne Europæ gentile. Albent etiamnum inſepultis oſſibus campi, ſyluæque vaſtiſſimæ: nec ſemel humano ſanguine decolores Eridanus, Danubiuſque fluxere. Hæ inter Chriſtianos Principes diſcordiæ, Ampliſsime Cardinalis, Sanctiſſimi Patrui animum cura torquent: corpus etiam interdum morbo pertentant. Sed profectò ea eſt humanarum rerum conditio, vt nunquam ſine ſuis ſit motibus orbis terrarum: & planè admirabilis eſt illa felicitas, cui ipſaſmet ærumnas fortunat Deus. Enimuerò, ſi penſiculatius expendatur textura temporum, non deſunt Vrbani faſtis vrbaniſsimi rerum euentus, & admirabilis quædam proſperis aduerſa temperans, non tam viciſsitudo quàm dulcedo fortunæ. Quippe, vt egregiè Chryſoſtomus, *Miſericors Deus moeſtis rebus quædam etiam iucunda permiſcet; Quod certè in Sanctis omnibus facit: quos neque ærumnas, neque iucunditates ſinit habere continuas. Sed tum ex aduerſis, tum e proſperis iuſtorum vitam admirabili varietate contexit.* Numerabitur ſanè inter Chriſtianæ reipublicæ calamitates, quod ſuperioribus annis Suecorum Rex Guſtauus ab vlteriore Danubii ripa, ex abditiſſimis Boreæ latibulis, Germaniæ, atque Italiæ perniciem meditatus eruperit. Verùm quid-

Lucæ 21.

Chryſoſt. hom. 8. in Matt.

quidni inter proſpera recenſendum, quod idem in medio ſecundioris fortunæ curſu protritus, atque extinctus ceciderit, ea planè pugna victus, qua vicerat. Multæ ab hæreticis captæ vrbes, atque ab adhuc ſpirantibus, execto capite, Suecorum reliquiis infeſtata Germania, infortunium profectò temporum fuit. At Vrbani tribuet felicitati poſteritas, quod pleræque vrbes receptæ; quod magna Palatinatus pars ad auitam religionem traducta; quod Gallia vniuerſa, pulſo e centum impietatis arcibus hæretico milite, aureis candorem lilijs, aurea ſub Ape, reddiderit. Infauſtum, quod Italia toties bello appetita, toties pacata, nouas ſemper e ſcintilla flammas exciuerit. Fauſtiſſimum, quod in tanto rerum turbine, armorum immunis Roma, Metaurum Tyberi, Vrbinatem ditionem Vrbano, ne vno quidem euaginato enſe ſubiecerit. Deflebitur poſteris, quod peſtilentia Siciliam, vtramque Galliam, atque Hetruriam afflixerit; tanta clade, vt inter tot orbitates vrbium, toti poene Italiæ vaſtitas timeretur. At ijdem gratulabuntur Vrbano, quod inter commercia omnium gentium prorſus incolumis Roma perſtiterit. Felix in hoc minùs ſub magno Gregorio, quàm ſub Vrbano. nam ille iam deſæuientem in vrbe luem precibus depulit, hic vel acceſſu prohibuit. Memoriæ prodent hiſtorici, ſub Vrbani tiara ſemel arſiſſe Campaniam: cum terrore latiùs dato, quàm damno, multas Italiæ vrbes, ex vno effuſa monte, cinerea tempeſtas afflauit. Sed omnis conſequentium ſeculorum ætas mirabitur, quod in remotiſſimas regiones e Veſuuiano cinis egeſtus incendio, vrbis ſub Vrbano maieſtatem reueritus, Romæ fines non attigit, nè fœdaret caput orbis terrarum: nunc etiam in-

ter

ter tot bellorum,terræque motus planè inconcuſſum. Denique, quod Vrbano Pontifice Thraces Perſico bello impliciti Pannoniam acie, maria claſſibus infeſtare non auſi: quod cum Moſchis Poloni conditionibus honeſtiſſimis, quæ maximè ad religionem conducerent,pacem,fœduſque ſanxerint: quod armis vndequaque ſtrepentibus,tanta inter diſcordes concordia, Ferdinandus alter paternæ,& fortunæ,& pietatis hæres ad imperium adſcitus: quod Romæ Adriani moles nouo ſit,eoque firmiſſimo propugnaculo communita: quod armamentarium ad apparandos exercitus magnificentiſſimè in Vaticano excitatum: quod in Centum Cellis portus extructus, iuſtæ claſſi fidiſſima ſtatio, atque omnium gentium commeatui peruia; quò acceſſum vel prohibent, vel admittũt aquæ,nouo prodigio,catenatæ:quod in Bononiæ finibus arx Vrbania erecta,aduerſus Barbaros munimentum vrbis eò tutius, quò remotius: quod inter tumultus bellicos pacis curæ non prætermiſſæ: quod religioſi viri ſanctiſſimis legibus inſtructi: quod Epiſcopi in ſuis ſedibus fructuosè detenti: quod Cardinales ad Eminentiſſimi agnomen euecti: tantum denique clementiæ, tantum comitatis,& modeſtiæ ſpecimen in tanta perennitate imperij, non parua erunt Vrbano magnarum laudum compẽdia. *Cæterùm* imponet ſupremum felicitati culmen quies publica:quã Vrbani votis, curiſque deſpondent Dei benignitas, pietas Regum, populorum ærumnæ, piorum preces, ipſæmet denique temporum inclinationes, ac vices. Apum profectò erit regnantium, inter aculeata bellis tempora,ore melleam pacem moliri. Hæc occaſione noui in vniuerſa Calabria terræmotus, longiùs quàm poſcebat epiſtola,breuiùs pro clade.

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

INDEX
RERVM MEMORABILIVM.

ACheron fluuius vbi.p.61. Acheruntini qui.ibid.
AEgiptus cur terræmotibus non obnoxia.p.41.
AEnaria terræmotu iactata.p.40.
AEoliæ inſulæ quæ p.42.
Aer in tres regiones à Meteoriſtis diſtributus.p.36.
Aeris ſuprema regio calida,media frigida. ibid.
Alaricus Gothorum Rex,vbi cum theſauris ſepultus.p.60.
Alexander Epirotarum Rex vbi cœſus.p.61.
Alis fluuius prope Catacium.ibid.
Altomontani agri felicitas.p.65.& 66.
Angeli tutelaris inſigne in duorum ſalute patrocinium. pag 35.
Angelorum concentus obſtrepente terræmotu.p.47.
Angitulæ fluuij deſcriptio pag.61.
Anthiochiæ terræmotus ſub Traiano. p.9.& 17.
Apoſtoli cur duodecim electi ad ſtructuram Eccleſię p.50.
Aqua putealis malè olens terræmotus indicium p.43.
Aquæ ſponte aſſurgentes terræmotus prænunciæ ibid.
Aquæ poſt terræmotus erumpunt.p.18.39.
Aquæ halitibus immixtæ rubeſcunt.p.43.
Archiepiſcopi Rhegini funus terręmotu cõdecoratũ. p. 25.
Armamentarium ab Vrbano Octauo inſtructum in Vaticano p.71.
Aſia duodecim vrbes vno terræmotu dirutæ.p.49.
Aſtrologorum mores,& genium p.31.
Auri,argentique foſſilis in Calabria vena.p.65.
BArbaræ Teleſiæ pietas memoranda.p.6.
Benincaſæ præſagium.p.33.

K *Beſidiæ*

Beſidiæ quid paſſæ.p.13.& 52.
Beſidiani equi pares Theſſalis. p.64.
Bizantij terræmotus ſub Leone Iſaurico.p.46.
Bizantij terræmotus ſub Theodoſio.p.47.
S.Blaſij beneficio terræmotus Marateæ innocuus.p.31.
Bretius Herculis filius Conſentiae conditor.p.56.
Brettannia dicebatur, quæ nunc Calabria.ibid.
Brutij vnde dicti.ibid.
Buſenti fluuij deſcriptio.p.60.
Buſentus nigrum capillis colorem afflat.ibid.
Calabria vnde dicta.p.54.
Calabriæ ſitus, magnitudo, deſcriptio.p.54.55. & deinc.
Calabria cur magna Græcia appellata.p.59.
Calabriæ vrbes pleræque à Græcis ædificatę. ibid. & p.58.
Calabriæ amoenitas,& ubertas.p. 58.& deinc.
Calabria cur terræmotibus obnoxia.p.41.42.
Calabriæ fluuij.p.60.61.62.
Calabriæ viri illuſtres.p.58.
Cappuccinorum Patrum poſt terræmotum pietas.p.11.
Caſtilionis ruina 14.
Catacij vrbs cur fideliſſimæ appellatione donata.p.19.
Catacium terræmotibus obnoxium.ibid.
Catacium quid in hoc terræmotu damni ſenſerit.p. 19. 20.51.
Cerilli oppidum in Calabria.p.63.
Chriſti iudicis in improbos indignatio p.45.46.
In Chriſti paſſione cur terræmotus vniuerſalis.p.49.
Cleta ſedes Amazonum.p.14.
Cleta Regina nomen oppido fecit.ibid.
Cometa ex qua materia gignatur.p.36.
Conſentiæ inſignia cur ſeptem colles.p.5.

Con-

Conſentia olim Hiſpanorum Proregum regia.ibid.
Conſentiæ quanta ex hoc terræmotu clades.p.5. & deinc. pag.52.
Conſentiæ qui poſt terræmotum motus animorum .p.9. & deinc.
Conſentiæ pagi qui ex terræmotu diruti.p.12.13.
Coralia vbi naſcantur.p.65.
Cratis Fluuij deſcriptio.p.60. flauum afflat colorem.ibid.
Cryſtalla vbi gignantur.p.65.
Croto à Græcis conſtructa. pag.57.ſedes virorum illuſtrium.58.
Cyprus terræmotu iactata.p.40.
DEo vindice terræmotus exiſtunt.p.44 45.
Dei inuocatio in terræmotibus quæ adhibenda.p.47.
Dijs Romani ferias indicebant,terræmotu nunciato.p.44.
Doemonem humana effigie vagari,dictitatum.p.34.
S. Dominici beneficio Sorianum indemne.p.26.
S. Dydimus oculis captus ſapientia lyncea.p.49.
Ducis Medinæ Neapolitani Proregis prouidentia.p. 68.
S. Eufemiæ oppidi clades.p.26 27.28.
Epiſcopi omnes ſeruati.p.24.
Epiſcopi Murgantini calamitas.p.13.
Euboea terræmotibus obnoxia.p.40.
Europa Iſthmus in Calabria.p.4.
FAx ardens quomodo gignatur in aere. p.36.
Fluuiorum ortus ex terræmotu.p.18.
Fluuij in Calabria qui.p.6.& deinc.
S. Franciſci Xauerij ſingulare in terræmotu patrocinium.p.25.
S.Franciſci Minimorum inſtitutoris cum Thaumaturgo collatio.p.58.
Fulgura quomodo gignantur.p.37.

K 2 *Garziæ*

GArziæ Toleti ex gemina calamitate felicitas. p. 18.
Gothorum theſauri ſub Buſento ſepulti. p. 60.
HEctor Latrus miſſus ad reparanda damna. p. 68.
Helleſpontus terræmotibus ſubiacet. p. 41.
Hercules Crotonis conditor. p. 57.
Herculeum promontorium in Calabria. ibid.
Hippony ruinæ p. 26. amænitas. p. 61.
Hiſpania, ex terræmotu diſciſſa ab Africa. p. 39.
S. Ianuarij ſanguis ſponte eliquatus calamitatum præſagium. p. 35.
Ignis fatuus quomodo gignatur. p. 36.
Ignes ſubterranei cauſæ terræmotuum. p. 41 42.
Infans repertus ſugens vbera matris mortuæ p. 17.
Inſulæ terræmotibus cur obnoxiæ. p. 40.
Ioanna Regina nudis pedibus templa obiuit. p. 32.
Italiæ longitudo, & latitudo. p. 40. Iſthmus in Calabria. ibid.
Iubilei ab Vrbano Octauo indicti opportunitas. p. 22. 23.
LAmetia antiqua quæ. p. 26. 61.
Lameti fluuij deſcriptio. p. 61. viſus hic ſanguine currere. p. 22.
Lametus fluuius ex terræmotu retro actus p. 50.
Laura Aquinas terræmotu obruta, & educta. p. 22.
Locrorum conditores Græci. p. 57.
Lucania terræmotu iactata. p. 30.
Luconus fluuius. p. 82.
MAnna quomodo, & vbi gignatur. p. 65.
Marcheſites lapis vbi gignatur. ibid.
S. Mariæ Virginis in terræmotu patrocinium. p. 46.
Maris inundationes terræmotus comites. p. 39.
Mare ſponte efferueſcens terræmotus prænunciat. p. 27. & 39.
Maris ſalſedo vnde oriatur. p. 39.

Meſ-

Meſſanæ ciues Deiparæ Epiſtola gloriantur.p.29.
Meſſanæ Archiepiſcopale templum ex terræmotu quid paſſum. ibid.
Medamæ clades.p.25.
Mileti calamitas.p.24.
Milo Crotoniates virium quam immanium.p.57.
Montes in Chriſti Paſſione cur ſciſſi.p 49.
Montana loca terræmotibus obnoxia.p.41.
Murgantiæ ruinæ.p.13.
N *Apitiæ clades.p.26.*
Neapolim terræmotus peruaſit.p.30.& 52.
Neapolitani maris inundatio à Petrarca deſcripta.p.32.
Neritum terræmotu iactatum.p.47.
Nicaſtri ruinæ.p.20.21.& 42.
S.Nilus Abbas Calabriæ ornamentum.p 57.
In Nuceriano agro grando immanis.p.52.
P *Almæ aculeatæ iuſtitiæ ſymbolum.p.68*
Palmarum Sabbato cur congeminati terræmotus. ibid.
Pandoſia antiqua vbi.p.14.
Panormi,circa terræmotus initia,leuis inundatio.p.30.
Patycos oppidum terræmotu iactatum.p.13.& 52.
S.Paulini obitus terræmotu celebris.p.25.
Petilia condita a Philocteta.p.57.
Petri Pauli Saſſonij irritum vaticinium.p.31.32.33.
Peſtilentia ex terræmotu.p.55.
Pluuiæ ſanguineæ quomodo fiant.p.43.
Picis copia in Calabria.p 59.
Principis Caſtilionis ſubita ex terræmotu mors.p.22.
Principis S. Mangi inopinata incolumitas.p 24.
Pythagoras in Italiam Philoſophiam inuexit.p 57.
Q *Vadrageſimalis ieiunij ritus ab Angelis probatus. p.35.*

Rhe-

R Hegium quis condiderit.p.56.
Rhegium quomodo a Sicilia diſciſſum.p.25.& 56.
Rhegium terræmotu iactatum.p.25.
Roblani ruinæ.p.13.
S Accara vbi,& quomodo fiant.p.56.
Salis montes in Calabria p.54.
Salis flumina apud Caſpios.ibid.
Salis ſtatuæ repertæ apud Noricos.ibid.
Sciliani clades.p.4.& 16.
Scylletium ab Vliſſe conditum.p.56.
Sericum vbi,& quomodo fiat.p.65.
Soriani Comes ob venationem indemnis.p.24.
Silæ montis deſcriptio.p.59.
Sybaris a Sagari Aiacis filio condita.p.56.
Sybaritarum præcox felicitas.ibid.
Sybaris fons in Græcia, fluuius in Calabria p.61.
Spiritus quomodo terræmotum efficiant.p.35.& deinc.
Stellæ cadentes quomodo gignantur in aere.p.36.
T Arentum terræmotu concuſſum.p.31.
Terinæ calamitas.p.13.
Terræmotuum cauſæ effectrices.p.37.& deinc.
Terræmotuum præſagia.p.43.
Terræmotus tranquillitate fiunt.p.37.38.
Terræmotibus quæ loca ſint magis obnoxia.p.40.41.
Terræmotus quis omnium memoria maximus.p.49.
Terræmotus vnus ad quot milliaria poſſit extendi.p.51.
Terræmotuum diuturnitas quanta.p.53.
Thurij clades p.14.
Thymni vbi,& quomodo capiantur.p.64.
Tonitrus quomodo fiant.p.37.
Triſchene cur nunc Taberna.p.57.
Tropiana terræmotu iactata.p.25.26.& 27.

Vapo-

VAporum cauſæ, & effecta. p. 37.
Venti quomodo gignantur. p. 36.
Veſuuius exarſit graſſante terræmotu. p. 30. & 40.
Ex Vibonis voragine fumus ſulphureus. p. 43.
Vina Calabra quæ habeantur in pretio p. 63.
Vrbaniæ arx in Bononiæ finibus. p. 71.
Vrbani Octaui Chriſtianum clauum inter tot motus moderantis ex prudentia felicitas. p. 89. 70. 71.

HIE-

Digitized by Google

HIERONYMVS MARCHESIVS
E SOCIETATE IESV
Prouincialis in Prouincia Neapolitana.

CVM libellum de nouo in vniuerſa Calabria terræmotu à Patre Iulio Cæſare Recupito Societatis noſtræ latinè conſcriptum, ij, quibus id commiſſum fuit, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint: nos, poteſtate nobis facta à Reuerendo admodum Patre noſtro Generali Mutio Vitelleſco facultatem, vt in lucem edatur, concedimus: ſi ijs videbitur, ad quos editio librorum ſpectat. Neapoli die 26. Settembris 1638.

Hieronymus Marcheſius.

Admodum Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Domine

Vidi hunc librum, & cenſeo imprimi poſſe. Dat. Neap. 5. Septembris 1638.

Alexander Ruſſus Canonicus Deputatus.

Idem dico.

D. Io. Dominicus Auliſius, Canonicus Deputatus.

IMPRIMATVR,

Alexander Lucianus Vic. Gen.

Digitized by Google